

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om verkställighet av straff, lagen om rannsaktionsfängelse, tvångsmedelslagen och folkhälsolagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

Avsikten med denna proposition är att effektivisera narkotikakontrollen i fängelserna. Till lagen om verkställighet av straff skall det fogas en bestämmelse om att straffanstaltens direktör skall ha befogenhet att besluta om kroppsbesiktning av en fånge. Dessutom föreslås att en fånges skyldighet att lämna urin- eller utandningsprov skall utvidgas på så sätt att det som villkor för öövervakat besök eller för tillstånd att avlägsna sig från anstalten uppställs att fången på uppmaning skall lämna urin- eller utandningsprov. Vägrar fången att lämna prov kan han påföras disciplinstraff eller blodprov tas på honom.

I propositionen föreslås också att förutsättningarna för kroppsvisitation utvidgas på så sätt att i samband med avdelningsvisa specialgranskningar avdelningens samtliga fångar kan kroppsvisiteras.

Till lagen skall också fogas bestämmelser om placering av en fånge vid en säkerhetsavdelning, om detta är nödvändigt på grund av narkotikabrottslighet, annan allvarlig brottslig verksamhet eller allvarligt äventyrande av säkerheten i anstalten. En fånge skall under bestämda förutsättningar också kunna placeras vid avdelningen om det är nödvändigt för att förhindra rymning eller fritagningsförsök.

En fånge skall också kunna isoleras för en

kort tid, om det finns grundad anledning att misstänka att han har narkotika eller andra rusmedel i sin kropp.

I propositionen föreslås också att en fånge för en kort tid skall kunna placeras vid en anstalt eller enhet utanför straffanstalten för missbrukarvård eller annan målinriktad verksamhet.

Till lagen om rannsaktionsfängelse skall det fogas motsvarande bestämmelser om kroppsbesiktning, om isolering av rannsaktionsfånge ifall denne misstänks för att ha narkotika i sin kropp och om kroppsvisitation i samband med specialgranskningar. Dessutom föreslås att det till lagen om rannsaktionsfängelse skall fogas en bestämmelse som förpliktar en rannsaktionsfånge att lämna urin- eller utandningsprov, när det finns skäl att misstänka att rannsaktionsfånge är berusad.

Det föreslås att tillämpningsområdet för tvångsmedelslagens bestämmelser om teknisk observation skall utvidgas. Teknisk avlyssning och teknisk observation skall på grund av brottsmisstanke kunna riktas mot en fånge bl.a. då han befinner sig i sin cell. Dessutom föreslås en smärre precisering av folkhälsolagen.

Lagarna avses träda i kraft tre månader efter att de har antagits och blivit stadfästa.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
ALLMÄN MOTIVERING	4
1. Inledning	4
2. Nuläge	5
2.1. Lagstiftning, praxis och uppmärksammade missförhållanden	5
Lagen om verkställighet av straff	5
Lagen om rannsakningsfängelse	12
Tvängsmedelslagen	13
Folkhälsolagen	14
2.2. Nordisk lagstiftning	14
3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen	16
4. Propositionens verkningar	18
5. Beredningen av propositionen	18
DETALJMOTIVERING	20
1. Lagförslagen	20
1.1. Lagen om verkställighet av straff	20
1 kap. Allmänna stadganden	20
2 kap. Allmänna stadganden om fängelsestraff och om förvandlingsstraff för böter	20
3 kap. Om verkställighet i fängelse	24
1.2. Lagen om rannsakningsfängelse	27
1.3. Tvängsmedelslagen	28
5 a kap. Teleavlyssning, teleövervakning och teknisk observation	28
1.4. Folkhälsolagen	30
2. Ikraftträdande	30
3. Lagstiftningsordning	30
3.1. Lagen om verkställighet av straff	30
3.2. Tvängsmedelslagen	31
 LAGFÖRSLAGEN	
1. Lag om ändring av lagen om verkställighet av straff	34
2. Lag om ändring av lagen om rannsakningsfängelse	37
3. Lag om ändring av 5 a kap. tvängsmedelslagen	38
4. Lag om ändring av 14 § folkhälsolagen	40

BILAGA

Parallelltexter

1. Lag om ändring av lagen om verkställighet av straff	41
2. Lag om ändring av lagen om rannsakningsfängelse	46
3. Lag om ändring av 5 a kap. tvångsmedelslagen	49
4. Lag om ändring av 14 § folkhälsolagen	51

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

Förordningen om verkställighet av straff (39/1889), som är en författning på lagnivå, utfärdades 1889. Den reviderades nästan i sin helhet genom en lag som trädde i kraft den 1 juli 1975 (612/1974). Efter detta har flera mindre ändringar gjorts i denna författning. Trots ändringarna är lagen till sin tekniska struktur osystematisk och lagtekniskt föråldrad.

År 1995 genomfördes en relativt omfattande reform av bestämmelserna om verkställighet av straff. Ett av målen var att effektivisera narkotikaövervakningen och missbrukarvården i fängelserna. Genom reformen preciseras bestämmelserna om visitering av fånge och lagen utökades med bestämmelser om övervakning av rusmedelsbruk. Genom lagändringen gjordes det också möjligt att inrätta specialavdelningar för fångar som önskar förbinda sig att vara rusmedelsfria.

Reformen trädde i kraft den 1 maj 1995. Narkotikasituationen i Finland har efter detta förvärrats. Antalet narkotikabrott har enligt polisens statistik nästan fördubblats under de tre senaste åren. År 1994 gjordes 3 100 meddelanden om narkotikabrott och år 1996 uppgick antalet till 5 783. Antalet personer misstänkta för narkotikabrott har nästan fördubblats från år 1994 (3 175) till år 1996 (6 059).

Ökningen av antalet narkotikabrott har också återspeglats i fängelserna. I början av maj 1997 uppgick antalet fångar som avtjänade fängelsestraff för narkotikabrott som huvudbrott till 362, dvs. nästan 14 procent av det totala antalet fångar. Ännu i början av decenniet var antalet under 100. Ökningen var speciellt kraftig år 1996. Också antalet rannsakningsfångar med narkotikabrott som huvudbrott har ökat. År 1995 (den 1 oktober) fanns det 22 dylika rannsakningsfångar och år 1996 totalt 39. I början av maj 1997 uppgick antalet till 40 fångar. De totala strafftiderna för personer som dömts för narkotikabrott är tämligen långa, i medeltal 3,8 år.

Dessa förändringar har medfört att narkotikabeslagen under de senaste åren ökat, i synnerhet i de slutna anstalterna. Under de senaste fem åren har den totala mängden

narkotika (amfetamin, haschisch och heroin) som påträffats i fängelserna tredubblats. Enligt de anmälningar som fångvårdsmyndigheterna gjorde till polisen fann man år 1996 sammanlagt 1 532,9 gram narkotika i fängelserna. Att antalet beslag har ökat förklaras delvis också av att granskningsverksamheten under de senaste åren betydligt effektiviserats. Dessutom har samarbetet med polisen ökat.

Narkotikabrottsligheten är sammanbunden med många synnerligen skadliga och rentav farliga biverkningar, såsom hot och utpressning av anhöriga, övriga fångar och personal. Det finns också uppgifter om att man från fängelset kunnat organisera försäljning och förmedling av narkotika samt annan brottslig verksamhet. Dessutom har man konstaterat att fångarnas inbördes påtryckningar och hotelser ökat, även om det inte klart framgår av statistiken över disciplinstraff. Antalet fångar som önskade bo avskilda från övriga fångar på grund av rädsla uppgick år 1996 till i medeltal 69 personer. Det faktum att en fånge fruktar övriga fångar baserar sig ofta på skuldsättning i narkotikaaffärer. Bruk av intravenösa droger är också sammanbundet med hälsorisker, t.ex. risken för spridning av smittsamma sjukdomar.

Narkotikaövervakningen i fängelserna försvåras betydligt av att fångvårdsväsendets gamla anstalter, som delvis är i dåligt skick, i tiderna planeras för fångar med en brottsbakgrund och egenskaper som betydligt avviker från dagens situation. I synnerhet i de stora centralfängelserna finns det alltjämt stora avdelningar, för upp till 30 personer, i vilka det är svårt att organisera övervakningen av fångarna. Dessutom uppfyller en del av de orenoverade fängelselokalerna inte minimikraven för anstaltsboende. Den låga boendestandarden förorsakar vantrivsel och ökar på så sätt fångarnas lust att använda rusmedel.

Också andelen fångar som dömts för våldsbrott har under detta årtionde avsevärt ökat. Fångar som dömts för våldsbrott utgör nuförtiden den klart största fånggruppen. Sammanlagt 47 procent av samtliga fångar hade i maj 1997 dömts för våldsbrott, inklusive rån, medan andelen ännu i början av decenniet utgjorde ca en tredjedel. Samtidigt har också antalet livstidsfångar ökat, antalet

uppgick i december 1997 till 53 personer.

Inom fängsvårdsväsendet har man vidtagit intensivare åtgärder för att bekämpa narkotika och öka narkotikaövervakningen i fängelserna. Under de senaste åren har man vidtagit ett flertal åtgärder som omfattat utbildning, information, missbrukar- och hälsovård samt anskaffat tekniska hjälpmedel i syfte att minska tillgången till och efterfrågan på narkotika i fängelserna. Också personalens utbildning i narkotikabekämpning och missbrukarvård har avsevärt ökat.

Lagen om verkställighet av straff ger fängelsepersonalen synnerligen vida befogenheter vid bekämpningen av narkotika. Den ökade tillgången på narkotika under senare år har dock medfört att de befogenheter som står till fängelsemyndigheternas förfogande vid bekämpningen av narkotika i fängelserna har visat sig vara otillräckliga.

Ovan skildrade förändringar i fångarnas brottsbakgrund och fängelsebrottsligheten har medfört att möjligheterna att nå de grundläggande målen för fängsvården blivit satta på spel. Det uppställda målet för verkställighet av straff är att straffet verkställs så att det inte i onödan försvåras utan i mån av möjlighet befrämjar fångens anpassning till samhället. Frihetsförlustens negativa verkningar skall i mån av möjlighet motverkas. Förändringarna har även lett till att arbetet i synnerhet i de slutna fängelserna har blivit allt tyngre och mera belastande för personalen.

Att minska förekomsten av narkotika och övriga rusmedel i fängelserna befrämjar möjligheterna att nå de allmänna målen för verkställighet av straff. Narkotikaproblem försvåras och begränsar möjligheterna att utveckla andra verksamhetsformer i fängelserna. Fängsvårdsmyndigheterna bör ha tillräckliga befogenheter att hindra brottslig verksamhet.

Aven om ökade befogenheter vid övervakning och bekämpning av narkotikamissbruk föreslås i propositionen, innebär detta inte att övriga verksamhetsformer som syftar till att begränsa rusmedelsbruk inte ständigt skulle utvecklas i fängelserna. Program och aktiviteter inriktade på begränsning av rusmedelsbruk och rehabilitering av fångar med missbruksproblem är viktiga medel då man går in för att förbättra en fånges möjligheter att klara sig i friheten. Framgångsrik missbrukarvård för fångar med missbruksproblem förbättrar också avsevärt säkerheten

i anstalten.

2. Nuläge

2.1 Lagstiftning, praxis och uppmärksammade missförhållanden

Lagen om verkställighet av straff

En fånges rättsliga ställning. Bestämmelser om fängelsefångar ingår i lagen om verkställighet av straff och bestämmelser om rannsakningsfångar i lagen om rannsakningsfångelse (615/1974). I dessa lagar regleras fångars och rannsakningsfångars rättigheter och skyldigheter.

Fångarnas rättsliga ställning påverkas även av flera internationella dokument, av vilka en del är förpliktande för Finland och en del har karaktären av rekommendationer. Dylika dokument har uppgjorts av både Förenta Nationerna (FN) och Europarådet. Det viktigaste av dessa avtal är konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (FördrS 19/1990), nedan *europarådets människorättskonvention*, som också innehåller artiklar som påverkar en fånges rättsliga ställning. Aven den internationella konventionen om de medborgerliga och politiska rättigheterna (8/1976) inverkar på en fånges rättsliga ställning.

De viktigaste internationella avtalen av rekommendationskaraktär är de Europeiska Fångstadgarna, som stadfästs av Europarådets ministerkommitté (rekommendation nr R [87] 3), och Förenta Nationernas minimiregler för fängsvården (663 CI [XXIV]), uppgjorda inom FN.

Som ett resultat av reformen av de grundläggande rättigheterna har betydelsen av de sistnämnda även för fångars rättsliga ställning accentuerats. Annu på 1970-talet ansåg man sig med stöd av anstaltsmakten kunna tillämpa bestämda tvångsåtgärder på frihetsberövade personer för att garantera säkerheten vid anstalten. Nuförtiden är det uppenbart att en fånge också under fängelsetiden fullständigt behåller sina grundläggande rättigheter. Sålunda skall alla begränsningar av en fånges grundläggande rättigheter ske med stöd av lag, som stiftas av riksdagen och av vilken begränsningarna och de exakta villkoren för dem klart bör framgå.

Visitation av fånge. Lagen om verkställighet av straff ger fängelsepersonalen synnerligen vida befogenheter vid bekämpning-

en av narkotika. Man kan på vissa villkor utföra kroppsvisitation av en fånge och hans besökare, utrymmen som står till en fånges förfogande kan granskas och en fånge kan avkrävas urin- eller utandningsprov för fastställande av berusningstillstånd.

Bestämmelser om visitation av fånge ingår i dagens läge i 2 kap. 9 b § och 3 kap. 3 § lagen om verkställighet av straff. Enligt 2 kap. 9 b § i lagen kan en fånge kroppsvisiteras om det är behövligt för att förebygga rymning, upprätthålla ordningen eller om fången misstänks för innehav av förbjudna föremål eller ämnen.

Enligt 3 kap. 3 § skall en fånge när han har anlänt till fängelset visiteras i vittnes närvaro. När ordningen så kräver kan en fånge visiteras även vid annat tillfälle. Utrymmen som står till fångarnas förfogande och egendom som fångarna innehar kan vid behov granskas. De föremål som är ägnade att försäkra olägenhet med tanke på renligheten, ordningen eller säkerheten vid anstalten kan omhändertas för att förvaras i anstalten eller sändas till ett ställe utanför anstalten.

Enligt 7 § fångvårdsförordningen (878/1995) beslutar straffanstaltens direktör eller en tjänsteman som han förordnat om kroppsvisitation av en fånge. Över kroppsvisitation skall föras bok vari antecknas den som har kroppsvisiterats, grunden, platsen och tiden för visitationen, den tjänsteman som beslutat om kroppsvisitationen, den som utförde och den som var vittne vid visitationen, samt de observationer som gjorts vid visitationen. Justitieministeriets fångvårdsavdelning har medelst föreskrift nr 15/011/95 av den 26 april 1995 meddelat närmare bestämmelser om utförande av kroppsvisitation.

I 5, 34 och 35 §§ fångvårdsförordningen ges preciserade bestämmelser om övervakning av fångar och fångars innehav av egendom.

Fångvårdsmyndigheterna har inte rätt att besluta om kroppsbesiktning av en fånge eller rannsakningsfånge. Beslut om detta fattas av polismyndighet i enlighet med tvångsmedelslagen (450/1987) bestämmelser.

Innan den lag om ändring av förordningen om verkställighet av straff som trädde i kraft den 1 maj 1995 kunde en fånge isoleras, när man misstänkte att han forslade narkotika i sin kropp. Isoleringen kunde fortgå tills de förbjudna ämnena eller föremålen hade

avlägsnats sig ur kroppen. Detta förfarande grundade sig på en skriftlig anvisning meddelad av justitieministeriets fångvårdsavdelning. Vid behandlingen av regeringens proposition angående reformen år 1995 (RP 66/1994) förutsatte riksdagens lagutskott (LaUB 17/1994) att ifall det i dylika fall är nödvändigt att isolera en fånge, skall det i ärendet utfärdas bestämmelser på lagnivå, vilka bör beredas snabbt. Därför upphävdes fångvårdsavdelningens anvisning i samband med att reformen trädde i kraft.

Forsling av narkotika i kroppen till fängelserna och förvaring av narkotika i kroppen i fängelserna har ökat under de senaste åren. Vid kroppsbesiktningar som utförts på beslut av polismyndigheterna har de beslagtagna narkotikamängderna varit stora, ofta rentav dödliga. Forsling av narkotika i kroppen medför således även avsevärda risker för fångarna själva.

Samarbetet mellan fångvårdsmyndigheter och polismyndigheter vid utförandet av kroppsbesiktningar har fungerat utmärkt. Om det funnits befogat skäl att anta att en fånge forslar eller försöker ta in narkotika till fängelset i sin kropp, har fängelsemyndigheterna meddelat saken till polisen, som med stöd av sin befogenhet fattat beslut om kroppsbesiktning. I praktiken transporteras fången till en allmän hälsovårdscentral för utförande av kroppsbesiktningen.

Handräckning av polismyndigheterna har i allmänhet kunnat fås mycket flexibelt och snabbt. I praktiken har det dock uppstått situationer då det på grund av knapp polispersonal eller motsvarande omständigheter i enskilda fall räckt obefogat länge innan man fått handräckning av polisen. I vissa fall har man på grund av polisens otillräckliga personalresurser inte erhållit någon handräckning alls. Detta gäller speciellt för fängelser på landsbygden. Att upprätthålla ordningen vid anstalten är fångvårdsmyndigheternas uppgift. Att använda handräckning från polisen till narkotikakontroll i fängelserna utgör inte nödvändigtvis en rationell arbetsfördelning. Med hänsyn till detta är det ändamålsenligare att straffanstaltens direktör får besluta om kroppsbesiktning eller isolering av en fånge tills förbjudna ämnen eller föremål försvunnit ur fångens kropp.

Såsom ovan påpekats kan en fånge kroppsvisiteras endast om han i enskilt fall misstänks för innehav av narkotika eller andra förbjudna ämnen. Ofta påträffas emel-

lertid narkotika t.ex. i de allmänna utrym-
mena i en viss fängelseavdelning. I prak-
tiken har det visat sig att även om det före-
kommit narkotika i en viss avdelning kan
man inte alltid befogat misstänka någon en-
skild fånge för innehav av narkotika. I dyli-
ka situationer företas en grundlig granskning
av avdelningen, och detta inbegriper gransk-
ning av avdelningens samtliga utrymmen
och en yttlig visitation av fångarna. Om en
del av fångarna inte skulle omfattas av
granskningen, skulle det kunna urvattna
granskningen som helhet. Även om det i
praktiken oftast finns skäl att misstänka alla
fångar vid avdelningen, bör det för klarhe-
tens skull finnas en bestämmelse på lagnivå
om granskning av hela avdelningen och visi-
tation av alla fångar vid avdelningen, efter-
som det är fråga om användning av tvångs-
medel som ingriper i fångens personliga in-
tegritet.

Konstaterande av rusmedelsbruk. Enligt 2
kap. 9 b § 3 mom. lagen om verkställighet
av straff kan direktören utan hinder av
tvångsmedelslagen besluta att en fånge skall
lämna urin- eller utandningsprov, om det
finns skäl att misstänka att fången är påver-
kad av alkohol eller annat rusmedel. Prov-
tagningen får inte förorsaka onödig olägen-
het för den som undersöks. Rannsaktions-
fångar är enligt nuvarande lagstiftning inte
skyldiga att lämna urin- eller utandningsprov
för fastställande av rusmedelsbruk.

Urin- eller utandningsprov förutsätter alltid
misstanke om användning av narkotika eller
andra rusmedel. Som skäl för misstanke har
i praktiken betraktats t.ex. fångens avvikan-
de beteende, doft av alkohol eller förbjudna
föremål påträffade i fångens besittning, så-
som narkotikasprutor eller nålar.

Inom fångvården uppstår emellertid i prak-
tiken många situationer i vilka kontroll av
rusmedelsbruk bör kunna uppställas som
villkor för beviljande av vissa tillstånd som
är beroende av prövning. Speciellt betydelse-
fullt är detta då en fånge ges tillstånd att
avlägsna sig från fängelset, eftersom rusme-
delsbruk i dylika fall minskar sannolikheten
för att fången handlar i enlighet med villko-
ren för tillståndet.

Tillstånd kan ges till sådana studier utan-
för anstalten (studietillstånd) som avses i 3
kap. 8 § lagen om verkställighet av straff
eller till sådant arbete utanför anstalten (ci-
vilt arbete) som avses i 3 kap. 6 § lagen om
verkställighet av straff. Enligt lagens 2 kap.

5 § 4 mom. kan direktören bevilja en fånge
tillstånd att under nödig uppsikt delta i sam-
mankomst eller tillställning som ordnas
utanför anstalten. En fånge kan också bevil-
jas tillstånd som avses i 2 kap. 3 a § att av-
lägsna sig från straffanstalten (permi-
sionstillstånd), antingen av viktigt skäl eller
med hänsyn till strafftidens längd.

Enligt 2 kap. 9 a § lagen om verkställighet
av straff har en fånge rätt att under uppsikt
ta emot besök så som närmare stadgas ge-
nom förordning. Besök av en nära anhörig
och en advokat eller ett allmänt rättsbiträde
som är fångens ombud samt, då övervakning
av annan orsak inte anses nödvändig, även
andra besök kan tillåtas äga rum utan över-
vakning. Beviljande av besök utan övervak-
ning är alltid beroende av prövning.

I praktiken beviljas besök utan övervak-
ning vanligen fångar som ännu inte har möj-
lighet att erhålla tillstånd att avlägsna sig
från anstalten med hänsyn till strafftidens
längd eller fångar som av annan orsak inte
får detta tillstånd. Öövervakade besök är
synnerligen betydelsefulla för upprätthållan-
det av fångens kontakter med de anhöriga
under strafftiden. Upprätthållandet av dessa
kontakter underlättar fångens placering i
samhället efter frigivningen.

I betänkandet av arbetsgruppen som utrett
narkotikabekämpning och effektivisering av
missbrukarvården under fängelsetiden (jus-
titieministeriets fångvårdsavdelnings publika-
tion 1/1991) konstateras att huvuddelen av
narkotikan sprids till fångelserna genom för-
medling av fångar som återvänder från per-
mission, studier eller civilt arbete samt vid
oövervakade besök.

För att tillstånd att avlägsna sig från an-
stalten skall kunna beviljas krävs det att
fångens är synnerligen pålitlig. Detsamma
gäller för oövervakade besök, som i någon
mån beroende av anstalt varar från två till
sex timmar. För att tillstånd skall kunna be-
viljas krävs det att fången kan anses vara
pålitlig så att risken för att villkoren för till-
ståndet bryts är utesluten. Prövningen sker
från fall till fall och förutsätter en helhetsbe-
dömning av fångens pålitlighet. Rusmedels-
bruk minskar betydligt sannolikheten för att
villkoren för tillståndet iaktas.

Även om en fånge kan avkrävas urin- eller
utandningsprov vid misstänkt berusningstill-
stånd, har detta inte alltid ansetts tillräckligt.
I vissa fångelser har man som villkor för
oövervakade besök uppställt att fången

skriftligen förbinder sig att lämna urinprov när så krävs. En dylik förbindelse baserad på frivillighet har i praktiken visat sig stöda fången i att vara rusmedelsfri. Man har också observerat att en fånge på så sätt har lättare att vägra använda rusmedelsbruk i fängelset. Också vid bedömningen av en fånges pålitlighet har man i synnerhet i gränsfall kunnat konstatera vikten av att kunna övervaka fångens eventuella rusmedelsbruk. Av dessa skäl är det nödvändigt att det finns möjlighet att övervaka att en fånge är rusmedelsfri även när det inte föreligger uttryckliga misstankar.

I dagens läge har man i fängelserna ansett att en fånges vägran att lämna urin- eller utandningsprov inte i och för sig är en grund för tillämpning av disciplinstraff. Detta har lett till att den i lagen fastställda skyldigheten för fångar att lämna urin- eller utandningsprov i praktiken blivit nästan betydelselös. När vägran i regel saknat påföljder, har en stor del av fångarna vägrat att lämna prov. Därför bör skyldigheten att underkasta sig abstinenskontroll effektiveras.

Placering och hållande av fånge avskild vid anstalten. Enligt 1 kap. 3 § 2 mom. lagen om verkställighet av straff skall verkställigheten av straff ordnas så att straffet utgörs enbart av frihetsförlusten. Andra begränsningar kan användas endast i den utsträckning förvaringssäkerheten och ordningen i anstalten kräver det. Enligt lagens 3 kap. 3 § skall fångar placeras i enskilda rum eller gemensamma rum, varvid om möjligt fångarnas egna önskemål skall följas. En fånge kan hållas avskild från andra fångar på det sätt som bestäms i lagens 3 kap. 9 § 2 och 3 mom.

En fånge kan med stöd av 3 kap. 9 § hållas avskild från andra fångar för att förhindra att fången utsätter någon annans liv eller hälsa för allvarlig fara, för att förhindra rymningsförsök, för att förhindra att fången fortsätter att använda rusmedel eller att begå rusmedelsbrott eller för att förhindra annat motsvarande beteende som allvarligt äventyrar ordningen i fängelset. Avskildheten får inte fortgå längre än vad som är nödvändigt med hänsyn till syftet med åtgärden. Beslut om att en fånge skall hållas avskild fattas av direktören för straffanstalten. Beslutet skall med en månads mellanrum prövas på nytt.

En fånge kan hållas avskild från andra fångar även under den tid han disciplinärt bestraffas med enrum (2 kap. 10 §), då en

fånges förseelse undersöks och beslut om fastställande av disciplinärt straff inväntas (2 kap. 10 c §) samt för hindrande av vissa handlingar som äventyrar ordningen i anstalten eller fångens egen eller annans säkerhet (2 kap. 11 §). Direktören kan bestraffa en fånge med enrum för högst sju dygn och direktionen för högst 20 dygn. Vid undersökning av förseelse kan fånge förvaras i enrum i högst sju dygn.

Riksdagens justitieombudsman konstaterade i sitt beslut (710/31.8.1995) angående förhållandena i den norra cellen vid Åbo centralfängelse att det i fängelserna finns avdelningar av olika nivå, även om lagstiftningen inte föreskriver en indelning i öppna, halvöppna och slutna. Enligt justitieombudsmannen ger lagens 1 kap. 3 § 2 mom. och 3 kap. 3 § i och för sig möjlighet till detta.

Justitieombudsmannen konstaterade emellertid att de i 3 kap. 9 § angivna förutsättningarna för att hålla en fånge avskild inte får kringgås på så sätt att det vid en avdelning finns så ringa verksamhet att fångarna de facto är isolerade. Ju färre möjligheter fångarna har att vistas utanför cellen desto klarare är det att direktören måste fatta beslut om att hålla fångarna avskilda i den form som lagens 3 kap. 9 § föreskriver. Justitieombudsmannen betonade att förordnande till en sluten avdelning inte får vara ett tilläggsstraff och att placering i en sluten avdelning endast får ske i syfte att säkerställa att fången inte rymmer från anstalten eller för att trygga ordningen i anstalten. Enligt justitieombudsmannens uppfattning är det fråga om ett sådant avtjänande av fängelsestraff som till den grad avviker från det normala att exaktare bestämmelser bör utfärdas. I lagen bör ingå bestämmelser som tar hänsyn till fångarnas rättsskydd. Lagen bör åtminstone ange vem som beslutar om placeringen, villkoren för placeringen samt med vilka intervaller saken tas upp till prövning på nytt.

Enligt 3 kap. 9 § lagen om verkställighet av straff kan en fånge hållas avskild från övriga fångar även under fritiden. Bestämmelsen gäller dessutom de undantagsfall där en fånge hålls mera kortvarigt avskild. År 1996 uppgick antalet fångar som på så sätt hölls avskilda till totalt nio.

I fängelserna finns det i dagens läge några fångar som borde kunna hållas avskilda från övriga fångar under längre perioder än tidigare. Dessa är framför allt fångar som fort-

sätter den kriminella verksamheten i fängelset eller i övrigt allvarligt äventyrar ordningen i anstalten. Å andra sidan är det inte nödvändigt att en dylik avskildhet är till den grad total som lagens 3 kap. 9 § medger, utan de avskilda fångarna kunde t.ex. i mindre grupper arbeta eller tillbringa fritiden med övriga fångar som hålls avskilda. Avskildheten kunde innebära avskildhet från den övriga fånggemenskapen i en avdelning som grundats för detta ändamål (säkerhetsavdelning). Även fångarnas kontakter med den yttre världen skall övervakas vid dessa avdelningar speciellt noggrant.

I fängelserna finns det också ständigt fångar som på egen begäran önskar bo avskilda från övriga fångar. Orsaken är för det mesta att en fånge fruktar övriga fångar på grund av skuldsättning i narkotikaaffärer. Det är även möjligt att fången tillsammans med en annan fånge deltagit i samma rätts sak, t.ex. som vittne. År 1996 fanns det i medeltal 69 fångar avskilda från övriga fångar och år 1995 i medeltal 88. År 1996 fanns det som mest 116 fångar av detta slag och 43 som minst. Merparten av dessa fångar är placerad i centralfängelserna.

Fångar som på egen begäran hålls avskilda från övriga fångar placeras redan idag i egna avdelningar. I vissa fängelser är det möjligt att de placeras i en isoleringsavdelning. Ibland är det i praktiken största delen av dygnet isolerade från övriga fångar, några upp till 23 timmar i dygnet. Bl.a. riksdagens biträdande justitieombudsman har i vissa avgöranden ansett att arbete, utbildning eller övrig aktivitet skall anordnas för fångar som på egen begäran hålls avskilda. Det vore även önskvärt att fångar som hålls avskilda placeras i en normal bostadsavdelning. Lagen saknar bestämmelser om placering av och verksamhetsmöjligheter för fångar som på egen begäran hålls avskilda.

I praktiken består ett fängelse av olika avdelningar av olika nivå, i vilka fångarna med hänsyn till anpassning till anstalten eller annan motsvarande omständighet placeras för arbete, utbildning eller annan verksamhet. I allmänhet svarar den biträdande direktören eller vaktchefen för placeringen av en fånge i anstalten.

Lagen saknar i dagens läge bestämmelser om placering av fångar inom anstalten. Lagens 3 kap. 2 § 1 mom. gäller framför allt placering av fånge vid en anstalt. Paragrafens 2 mom. innehåller en bestämmelse om

att män och kvinnor skall placeras i olika bostadsavdelningar. Lagens 3 kap. 3 § 2 mom. gäller fångars placering i gemensamma och enskilda rum. Samtidigt som det till lagen om verkställighet av straff fogas bestämmelser om hållande av fånge avskild i säkerhetsavdelning eller på fångens egen begäran, är det också befogat att utfärda bestämmelser om placering av fångar inom anstalten och placering av fångar som på egen begäran hålls avskilda. Att till lagen foga bestämmelser om placering av fångar inom anstalten är motiverat också av den orsaken att placering och inkvartering är en högst allmän orsak till klagomål från fångarnas sida.

Innehav av penningmedel. Enligt 2 kap. 6 § lagen om verkställighet av straff har en fånge rätt att i skälig omfattning inneha personliga bruksföremål. Övrig egendom som fången medför vid ankomsten till straffanstalten eller som kommit dit under strafftidens lopp skall på åtgärd av straffanstalten hållas i förvar tills fången blir frigiven.

Närmare bestämmelser om innehav av egendom ingår i justitieministeriets fångvårdsavdelnings föreskrift nr 20/011/95. Närmare bestämmelser om användning av egna pengar vid anstaltsbutik har meddelats genom fångvårdsavdelningens föreskrift nr 2/011/97.

I 4 kap. 6 § lagen om verkställighet av straff ingår bestämmelser om betalning av lön och sysselsättningspenning till den som är intagen i öppen anstalt. Enligt 70 § fångvårdsförordningen har den som är intagen i öppen anstalt rätt att inneha penningmedel. Penningmedlen kan på hans begäran tas emot för att uppbevaras i anstalten eller deponeras på konto i bank.

Användning av penningmedel kan också disciplinärt begränsas. Med stöd av 2 kap. 10 § lagen om verkställighet av straff kan en fånge disciplinärt bestraffas med förlust eller minskning av rättigheter. En dylik förlust av rättigheter kan beröra bl.a. användning av penningmedel. Direktören får bestraffa med förlust av rättigheter för 14 och direktionen för 30 dygn. Maximitiden för förlust av rättigheter, påförd som disciplinstraff, är inte alltid tillräckligt lång. Det är inte motiverat att en fånge efter detta skulle ha möjlighet att få till sitt förfogande t.ex. penningmedel som kan misstänkas härstamma från försäljning eller förmedling av narkotika.

Fångar i slutna anstalter har inte rätt att

inneha penningmedel. Fångens penningmedel liksom arbetspenningar och brukspenningar införtjänade av honom antecknas på fångens konto. Om förbjudna penningmedel påträffats i en fånges besittning, har de tagits i förvar av straffanstalten tills fången blivit frigiven. Dessa penningmedel har endast i undantagsfall överlämnats till fångens förfogande, t.ex. för betalning av böter eller utmättningsfordringar. Förfarandet har grundat sig på tolkning av ovannämnda föreskrift om innehav av egendom. Enligt föreskriften får en fånge inte utan tillåtelse överlåta sin egendom till annan fånge. Egendom som olovligt innehåses skall överflyttas till fångens civila tillhörigheter för att överlämnas till honom när han frigives, om inte direktören beslutar annorlunda. Med stöd av detta har man ansett att också penningmedel som olovligt innehåses kan tas i förvar av straffanstalten.

Förvaring av penningmedel genom anstaltens försorg är en säkerhetsåtgärd med vilken man vill förhindra att förbjudna penningmedel överförs från fånge till fånge. Med tanke på fångarnas rättsskydd är det skäl att reglera saken i lag.

Deltagande i verksamhet utanför fängelset. Enligt 3 kap. 5 § 1 mom. lagen om verkställighet av straff har en fånge sysselsättningsplikt. En fånge är under sin strafftid skyldig att under ordinarie arbetstid arbeta eller delta i utbildning eller annan sysselsättning som straffanstalten ordnar eller godkänner. En fånge kan arbeta i fängelset eller, med tillstånd till civilt arbete, utanför anstalten (3 kap. 6 § 2 mom.). I fängelserna har studiemöjligheter ordnats och under vissa förutsättningar kan en fånge även studera vid läroanstalt utom fängelset (3 kap. 8 §). Tillstånd både till civilt arbete och till studier kan beviljas endast för ordinarie arbets- eller skoltid, inte för arbete eller studier dygnet runt. En fånge kan delta i annan målinriktad verksamhet, t.ex. missbrukarvård eller rehabilitering, i fängelset eller under kortare perioder också utanför anstalten (2 kap. 5 § 4 mom.). Enligt justitieministeriets fångvårdsavdelnings föreskrift av den 15 november 1995 (nr 28/01/95) kan dylikt tillstånd även inbegripa övernattningar utanför fängelset under högst sju dygn. Som tillställning avsedd i lagen kan förutom sammankomster och möten även räknas situationer, där en fånge uppfyller sin sysselsättningsplikt utanför anstalten i annan verksamhet än arbete eller utbildning. Målet är att uppfylla syssel-

sättningsplikten på så sätt att det befrämjar fångens möjligheter att reda sig i samhället efter frigivningen.

Syftet med deltagande i arbetsverksamhet är att upprätthålla fångens yrkesskicklighet och arbetsförmåga under fängelsetiden samt att förbättra fångens försörjningsmöjligheter efter frigivningen. Arbetet normaliserar dessutom fängelselivet samt minskar fängelsevisittelsens olägenheter. År 1996 deltog 51 procent av fångarna i arbetsverksamhet anordnad av fängelset och 2,2 procent av fångarna utförde civilt arbete.

Studier är ett utmärkt sätt att försöka förbättra en fånges möjligheter att reda sig i samhället efter frigivningen. I fängelserna anordnas utbildning i samverkan med utomstående läroanstalter. I fängelserna kan man bedriva elementär-, grundskole-, gymnasie-, förberedande yrkesinriktade, yrkes- samt övriga studier. År 1996 bedrev ca 11 procent av fångarna studier i straffanstalterna. Ca 2 procent av fångarna bedrev 1996 studier vid utomstående läroanstalter. Dessa läroanstalter var vuxenutbildningscentraler, yrkesläroanstalter, gymnasier, högskolor och andra läroanstalter.

Fångarna kan uppfylla sin sysselsättningsplikt i annan målinriktad verksamhet samt skaffa sig färdigheter som behövs under fängelsetiden och efter frigivningen. Annan verksamhet är rehabiliterande hel- eller halvdagssysselsättning som upprätthåller handlingsförmågan eller utgår från individuella behov. Dylika verksamhetsprogram har inbegripit rikligt med olika kurser och andra verksamhetshelheter med målet att minska användningen av rusmedel och öka möjligheterna att behärska sitt liv. År 1996 deltog 4 procent av fångarna i olika verksamhetsprogram. Huvuddelen av aktiviteterna har anordnats i fängelserna. Avsaknaden av ett lämpligt tillståndsförfarande har lett till att antalet perioder av övrig målinriktad verksamhet utanför fängelset varit anspråkslöst. De få missbrukar- och rehabiliteringskurser som genomförts utanför fängelset har anordnats med stöd av 2 kap. 5 § 4 mom, dvs. det tillståndsförfarande som är avsett för deltagande i sammankomst eller tillställning som anordnas utanför anstalten.

Enligt gällande lagstiftning kan en fånge befordras till sjukhus eller motsvarande inrättning utom straffanstalten för vård eller undersökning. Då skall nödig övervakning anordnas för fången (2 kap. 3 a §). Tillämp-

ningen av förfarandet enligt denna bestämmelse har reducerats genom att den endast gäller för sjukhus eller motsvarande inrättning.

Delegationen för fångvårdsärenden utredde 1994 vilka alternativ och möjligheter det finns att utveckla verkställigheten av fängelsestraff på så sätt att en fånge kunde erbjudas möjlighet att utanför fängelset delta i vård, rehabilitering, utbildning eller annan motsvarande verksamhet.

Delegationen föreslog att till lagstiftningen om verkställighet av straff fogas bestämmelser som möjliggör placering av en fånge utanför fängelset i vård, rehabilitering eller annan verksamhet som enligt uppskattning förbättrar fångens möjligheter att reda sig efter frigivningen. Dylik verksamhet vore bl.a. placering i missbrukaranstalt, internatskola eller anstalter som erbjuder rehabiliteringsprogram av olika slag.

Bestämmelserna om verkställighet av straff innehåller arrangemang med vilka en fånge kan beviljas tillstånd att befinna sig utanför fängelset utan omedelbar övervakning. Beviljandet av tillstånd förutsätter förtrogenhet med fångens situation, värdering av fångens pålitlighet och bestämmande av klara villkor för tillståndet. Brott mot villkoren för tillståndet är sällsynta i jämförelse med antalet beviljade tillstånd. T.ex. 1996 uppgick procenten av fall när permissons villkoren respekterades till 91. Antalet grova överträdelser av villkoren uppgick till 4 procent. Tillstånd till civilt arbete indrogs för 9 procent och studietillstånd för 17 procent av fångarna som beviljats tillståndet. Sistnämnda uppgifter inkluderar annulleringar på fångens egen begäran eller i anslutning till slutförandet av arbete eller studier.

Enligt nuvarande bestämmelser är övernattnig vid läroanstalt, när den är nödvändig t.ex. på grund av långa avstånd, inte möjlig. Bestämmelserna möjliggör inte heller på ett naturligt sätt deltagande i annan målinriktad verksamhet utanför fängelset på så sätt att fången skulle övernatta t.ex. vid en anstalt för missbrukarvård. Å andra sidan kan en vistelse dygnet runt vid en dylik anstalt utgöra en väsentlig del av programmet för missbrukare. Nya program, som befrämjar fångarnas förmåga att reda sig i samhället efter frigivningen, utvecklas kontinuerligt. En föråldrad lagstiftning får inte utgöra ett hinder för att man inom fångvården tillämpar program som visat sig vara fram-

gångsrika. Det är fråga om ett sådant område inom fångvården som ständigt utvecklas, och bestämmelserna bör således vara tidsenliga. Placeringen i t.ex. rehabilitering skall inte vara en ny påföljdsform, utan innebära att strafftiden utnyttjas till att förbättra fångens möjligheter att klara sig. Här avsedda perioder utanför fängelset skall vara kortvariga delar av fängelsestraffet, inte placeringar omfattande hela strafftiden.

Anordnandet av vissa former av verksamhet förutsätter speciell sakkunskap som fångvårdsmyndigheterna inte själva innehar. T.ex. en verksamhetsperiod i missbrukarvård kan inledas i fängelset och i takt med att verksamheten blir allt mer och mer krävande fortsätta i en utomstående anstalt för missbrukarvård. Genom att placera en fånge vid en utomstående anstalt kan man uppmuntra fången att binda sig vid samhället och vägleda honom i användandet av samhällets tjänster.

Överföring av behörighet. Genom den föregående reformen av lagen om verkställighet av straff i maj 1995 blev det möjligt att i fråga om vissa avgöranden överföra beslutanderätten från straffanstaltens direktör till någon annan tjänsteman vid anstalten. Enligt lagens 1 kap. 7 § 1 mom. kan ärenden som enligt lagen om verkställighet av straff eller en föreskrift som har meddelats med stöd av den avgörs av straffanstaltens direktör genom justitieministeriets beslut anförts även någon annan tjänsteman vid anstalten för avgörande. Beslutanderätten i disciplinära ärenden kan dock inte överföras. Målsättningen med ändringen var att rationalisera anstaltens interna kompetensfördelning. Man förutsatte att reformen skulle förverkligas på så sätt att ansvarsförhållandena förblir klara.

Man har sett som önskvärt att beslut som berör en enskild fånge skall fattas nära fångens dagliga sysselsättningar. Speciellt i stora fängelser koncentreras direktörens uppgifter på beslutsfattande i högst omfattande frågor. Direktörens kontakter med fångarna är sålunda inte särdeles nära. Då är det ändamålsenligt att överföra befogenheter från direktören till hans underordnade. I vissa sakhelheter har behörigheten att fatta beslut i själva verket i hög grad delegerats till andra tjänstemän vid anstalten. T.ex. beslut om fångars permissioner, uppfyllande av sysselsättningsplikten och innehav av egendom har i stor utsträckning delegerats till bl.a. fängel-

sernas biträdande direktörer.

I bestämmelsen om överföring av behörighet i lagen om verkställighet av straff saknas en hänvisning till ärenden som enligt den förordning som utfärdats med stöd av nämnda lag tillhör direktörens behörighet. Ett dylikt ärende som enligt fångvårdsförordningen hör till direktörens behörighet är t.ex. frågan om möjlighet för en fånge som visat sig vara pålitlig att röra sig på ett bestämt område utan omedelbar bevakning.

Lagen om rannsakningsfängelse

Visitering av rannsakningsfånge och fastställande av rusmedelsbruk. Bestämmelser om visitation av rannsakningsfångar finns i 5 § lagen om rannsakningsfängelse. När en rannsakningsfånge anlät till anstalten skall han vid behov visiteras i vittnes närvaro. Visitation kan även ske senare. När fången anländer till anstalten kan han kroppsvisiteras i vittnes närvaro, om skäl därtill prövas föreligga. Kroppsvisitation kan ske även senare, om det finns grundad anledning därtill. Utrymmen som står till rannsakningsfångars förfogande och egendom som innehas av rannsakningsfångar kan vid behov granskas.

En rannsakningsfånges ställning som person icke dömd till straff avviker från en fängelsefånges ställning. Enligt artikel 6 punkt 2 i Europarådets människorättskonvention skall varje person som misstänks för brott anses vara oskyldig, tills hans skuld lagligen har fastställts. Enligt punkt 84 stycke 2 i FN:s minimiregler för fångvården skall fångar som inte dömts anses vara oskyldiga och behandlas därefter. Enligt punkt 91 i Europarådets fångstadgar skall rannsakningsfångar anses vara oskyldiga, till de förklaras skyldiga av domstol. Vid behandlingen av dem skall inte tillämpas mera begränsningar än vad som är nödvändigt med hänsyn till straffförandet och anstalts-säkerheten.

Lagen om rannsakningsfängelse innehåller en allmän bestämmelse om behandling av rannsakningsfångar. Enligt lagens 2 § skall en rannsakningsfånges frihet begränsas endast i den mån syftet med häktningen, fångens säkra förvarande i fängelset och ordningens upprätthållande kräver.

Användningen av narkotika har även bland rannsakningsfångar ökat. Detta är väntat redan av den orsaken att antalet rannsakningsfångar med narkotikabrott som huvud-

brott har ökat.

Rannsakningsfångarna placeras i länsfängelserna. I länsfängelserna, som i Finland är nio till antalet, placeras också fångar som avtjänar fängelsestraff. Enligt 6 § lagen om rannsakningsfängelse skall en rannsakningsfånge i mån av möjlighet hållas i enrum och får inte utan eget samtycke placeras tillsammans med någon annan än en rannsakningsfånge. Även om rannsakningsfångar inte delar cell med fängelsefångar, råkar de i fängelset ändå på många sätt i kontakt med de sistnämnda, bl.a. i samband med motion och övriga aktiviteter.

Den tiden en fånge är i rannsakningsfängelse kan vara synnerligen lång. Tiden i rannsakningsfängelse kan vara i månader, rentav flera år.

Fångvårdsmyndigheterna får inte besluta om kroppsbesiktning av en fånge eller rannsakningsfånge, utan beslutet fattas av behörig polismyndighet i enlighet med tvångsmedelslagens bestämmelser. En rannsakningsfånge kan enligt lagen inte åläggas att lämna urin- eller utandningsprov. Enligt nuvarande bestämmelser kan en rannsakningsfånge inte heller hållas avskild från övriga fångar, om fången misstänks för att ha narkotika i sin kropp.

Den omständigheten att fångvårdsmyndigheterna för kroppsbesiktning bör be polismyndigheterna om handräckning förorsakar praktiska svårigheter. Det utgör inte heller en rationell arbetsfördelning mellan myndigheter. Ovannämnda uppgifter är en viktig del av upprätthållandet av ordningen i anstalten, vilket är en central uppgift för fångvårdsmyndigheterna.

Med tanke på upprätthållandet av fängelseordningen är det högst problematiskt att man inte kan kontrollera rannsakningsfångars rusmedelsbruk i fängelset. En berusad person utgör en säkerhetsrisk i fångsamfundet. Han kan inte tillåtas röra sig bland andra fångar. En berusad person kan i regel inte heller förvaras i sin cell, utan bör för sin egen säkerhets skull ställas under observation. Berusningstillståndet kan emellertid inte alltid upptäckas så klart att det kan fastställas utan urinprov, även om det skulle finnas klara misstankar om berusning. Å andra sidan kan en fånge genom att avge urin- eller utandningsprov rentvå sig från misstankar riktade mot honom.

Det vore praktiskt att fångvårdsmyndigheterna hade befogenhet att besluta om

kroppsvisitation och tagande av urin- och utandningsprov. Det vore även en naturlig del av deras arbetsfält.

Enligt nuvarande bestämmelser skall kroppsvisitation av en rannsakningsfånge basera sig på grundad anledning. Ofta påträffas narkotika emellertid t.ex. i de allmänna utrymmena i en viss fängelseavdelning. Praktiken har visat att även om personalen är medveten om att det funnits tillgång till narkotika i en viss avdelning, har man inte kunnat befogat misstänka någon enskild fånge för innehav av narkotika. I dylika situationer företas en grundlig granskning av avdelningen, och detta inbegriper granskning av avdelningens samtliga utrymmen och en ytlig visitation av fångarna. Om en del av fångarna inte skulle omfattas av granskningen, skulle det kunna urvattna granskningen som helhet. Även om det i praktiken oftast finns skäl att misstänka alla rannsakningsfångar vid avdelningen, bör det för undantagsfall finnas en bestämmelse enligt vilken samtliga fångar i avdelningen kan visiteras utan att grundad misstanke riktas mot samtliga.

Rannsakningsfånges deltagande i fritidsaktiviteter. Enligt 6 § lagen om rannsakningsfånge får en rannsakningsfånge delta i gudstjänster, andaktsstunder och andra religiösa sammankomster samt tillbringa fritiden tillsammans med andra fångar, om inte syftet med häktningen därigenom äventyras. Sådan kontakt mellan rannsakningsfångar som kan äventyra utredning av brott skall om möjligt förhindras. Enligt 2 § lagen om rannsakningsfånge skall en rannsakningsfånges frihet begränsas endast i den mån syftet med häktningen, hans säkra förvarande i fängelset och ordningens upprätthållande kräver.

En rannsakningsfånges rätt att delta i fritidsaktiviteter får enligt nuvarande lag upphävas endast när syftet med häktningen kan äventyras. I praktiken har det inträffat att en rannsakningsfånge genom sitt beteende stört andra fångars fritid och på så sätt ordningen i anstalten. Idag saknar 6 § bestämmelser med stöd av vilka detta kunde förhindras. En rannsakningsfånge kan inte heller utsättas för disciplinära åtgärder. Även om begränsningar av en rannsakningsfånges frihet idag i och för sig kan grundas på lagens 2 §, bör saken för tydlighetens skull regleras även i 6 §, som gäller fritiden.

Bemyndigande att utfärda normer med

stöd av lagen om rannsakningsfånge. Lagen om rannsakningsfånge saknar i dagens läge ett bemyndigande att utfärda normer på lägre än lagnivå. Endast lagens 7 § medger bemyndigande att genom förordning föreskriva om fångars penningmedel. Justitieministeriets fångvårdsavdelning har med stöd av 3 a § punkt 5 förordningen om fångvårdsväsendet (134/1986) meddelat bestämmelser som preciserar lagen. Bemyndigandet att utfärda bestämmelser bör vara klarare än det nuvarande och utfärdas i lag.

Tvångsmedelslagen

Om teknisk avlyssning och optisk övervakning föreskrivs i 5 a kap. tvångsmedelslagen. Enligt gällande lag kan teknisk avlyssning och optisk övervakning riktas mot en person misstänkt för brott endast då han befinner sig på en allmän plats, i ett fortskaffningsmedel på en allmän plats eller i ett hotellrum eller något annat sådant rum. Avlyssnings- eller övervakningsanordningar får inte placeras i det rum eller den lokal där den misstänkte vistas. Under den senaste tiden har det visat sig att fångar från fängelset lett allvarlig kriminell verksamhet. Att avslöja den brottsliga verksamheten har förorsakat polisen stora problem. I syfte att effektivera utredningen av dessa brott föreslås att polisen skall kunna rikta teknisk avlyssning, teknisk observation och teknisk spårning även i fängelse mot en fånge som är misstänkt för brott. Samtidigt föreslås att teknisk avlyssning och optisk övervakning skall kunna riktas mot person misstänkt för brott även då denne befinner sig i lager- eller övrigt motvarande rum eller lokal som inte används till permanent boende. I ovannämnda fall skall det för teknisk avlyssning och optisk övervakning alltid krävas tillstånd av domstol.

Folkhälsolagen

I 14 § 2 mom. folkhälsolagen (66/1972) ingår i dagens läge bestämmelser om att en kommun är skyldig att förordna läkare vid hälsovårdscentral att ge polismyndigheterna handräckning för utförande av rättsmedicinsk undersökning beträffande klinisk undersökning av levande person och yttre besiktning av avliden. När uppgiften att fatta beslut om kroppsbesiktning av fånge och rannsakningsfånge föreslås bli överförd från

polismyndigheterna till fängenvårdsmyndigheterna, skall bestämmelsen kompletteras så att dylik handräckning även skall ges fängenvårdsmyndigheterna.

2.2. Nordisk lagstiftning

Sverige

I Sverige regleras verkställigheten av fängelsestraff av lagen om kriminalvård i anstalt (lag om kriminalvård i anstalt, 1974:203). Enligt lagens 34 § kan intagen under lämplig tid vistas utanför anstalt för särskilda åtgärder som kan antas underlätta hans anpassning i samhället, om särskilda skäl föreligger. Placeringen kan innebära t.ex. vård, utbildning, rehabilitering eller avtjänande av värnplikt. Placeringen är motiverad i synnerhet när den intagne är i behov av vård för rusmedelsmissbrukare. Nödvändiga villkor kan uppställas för placeringen. I samband med vård eller motsvarande åtgärder kan den intagne dessutom åläggas att lämna blod-, urin- eller utandningsprov.

Enligt lagens 20 § får en intagen hållas avskild från andra intagna, om det är nödvändigt

1) med hänsyn till rikets säkerhet eller för att hindra att den intagne allvarligt äventyrar någon annan intagens eller annan persons liv eller säkerhet,

2) för att hindra att den intagne allvarligt stör ordningen inom anstalten,

3) för att hindra att den intagne påverkar en annan intagen att förmedla berusningsmedel,

4) för att hindra att den intagne allvarligt ofredar en annan intagen,

5) för att verkställa beslut om kroppsbesiktning.

Enligt lagens 20 § 2 mom. får intagen som har dömts till fängelse i lägst två år och är placerad i slutan anstalt hållas avskild från andra intagna för att hindra rymning eller planering av rymningsförsök och avskildheten är nödvändig för att hindra att sådan plan sättes i verket, eller om det med hänsyn till den intagnes brottslighet eller annars kan befaras att han fortsätter en brottslig verksamhet av allvarlig karaktär. Beslutet skall omprövas så ofta det finns anledning till det, dock minst var tionde dag.

Enligt lagens 20 a § får den intagne placeras på en specialavdelning, om det i fall som avses i 20 § 2 mom. finns anledning att anta

att de förhållanden som där avses kommer att bestå en längre tid. En intagen får också placeras på en specialavdelning, om det finns särskild anledning att anta att det är nödvändigt för att hindra honom från brottslig verksamhet av allvarligt slag under vistelsen i anstalt. Ett beslut om placering på en specialavdelning skall omprövas så ofta det finns anledning till det, dock minst en gång i månaden. Innan beslut fattas om hållande av intagen avskild skall undersökning verkställas i ärendet. Undersökningen skall protokollföras. Om den intagne hålls avskild på grund av att han är farlig för sitt eget liv eller säkerhet, bör han undersökas av läkare så snart som möjligt. Annan intagen som hålls avskild undersöks av läkare, om det är nödvändigt med hänsyn till den intagnes tillstånd. Undersökningen skall alltid verkställas efter att avskildheten varat en månad.

Enligt lagens 52 a § får den intagne kroppsvisiteras för eftersökande av otillåtet föremål när han återkommer till anstalten, när han mottagit oöväkat besök eller när han misstänks för innehav av förbjudna föremål. Kroppsvisitation kan även företas stickprovsvis eller i anslutning till större undersökning som görs av säkerhetsskäl. Dessutom kan den intagne underkastas sådan ytlig kroppsvisitation som bedöms nödvändig av säkerhetsskäl och som endast syftar till att söka efter vapen eller annat farligt föremål.

Den intagne kan underkastas kroppsbesiktning när det finns anledning att anta att ett otillåtet föremål skall anträffas på honom (52 b §). Kroppsbesiktning får utföras i den mån det anses nödvändigt också efter oöväkat besök eller vistelse utanför anstalten eller stickprovsvis eller i anslutning till större undersökning som av säkerhetsskäl görs. I öppen anstalt kan den intagne underkastas endast ytlig kroppsbesiktning, med vilken avses yttre granskning av den intagnes kropp.

Den intagne är dessutom skyldig att på anmaning lämna blod-, urin- eller utandningsprov för kontroll av huruvida han är påverkad av narkotika eller andra rusmedel, om inte annat föranleds av medicinska eller liknande skäl (52 d §). En intagen som vägrar lämna urinprov kan påföras disciplinär bestraffning enligt lagens 47 §. Som en följd av upprepad vägran kan den intagne bestraffas med förlust av avtjänad tid på högst 10 dagar.

Brev eller försändelser till eller från den intagne får granskas för undersökning av om de innehåller förbjudna föremål. Om den intagne är placerad på specialavdelning, får dylik undersökning alltid företas. Brev mellan intagen och svensk myndighet, internationellt övervakningsorgan eller advokat får i regel inte granskas. Brev till intagen från ovannämnt håll får emellertid granskas, om man skäligen kan misstänka att uppgiften om avsändaren är oriktig och om förhållandet inte kan klarläggas på annat sätt.

Den intagnes telefonsamtal får avlyssnas av säkerhetskäl, men avlyssning får äga rum endast med den intagnes vetskap. Telefonsamtal mellan intagen och advokat får avlyssas endast med den intagnes medgivande (30 §).

Norge

Bestämmelserna om fångvården i Norge ingår i lagen om fångvårdsväsendet (lov om fengselsvesenet, fengselsloven, 12.12.1958 nr.7). Dessutom har det centrala ämbetsverket (fengselstyret) utgivit flera cirkulär och fastställt reglementet för fångvårdsväsendet (Reglement for fengselsvesenet, 12.12.1961).

I Norge kan en intagen enligt lagens 12 § överföras utanför fängelset till kurscentrum, vård- eller säkerhetsanstalt (sikringsanstalt), om det är ändamålsenligt med hänsyn till den intagnes hälsotillstånd, arbetsförmåga, anpassning eller andra särskilda skäl. Närmare föreskrifter om förflyttning av intagen har meddelats genom det centrala ämbetsverkets (fengselstyret) anvisning. Placeringen kan genomföras för en del av straffperioden eller i vissa fall för hela strafftiden. Beslut om placeringen fattas i regel av fängelsedirektören.

På förordnande av det centrala ämbetsverket får en intagen med en strafftid på över sex månader överföras till säkerhetsavdelning, om den intagne kan anses vara speciellt benägen att rymma, är inblandad i allvarlig narkotikabrottslighet eller anses utöva negativt inflytande på andra intagna. Vid säkerhetsavdelning kan man också placera en rannsakningsfånge som efter sin ankomst till straffanstalten upprepade gånger gjort sig skyldig till våldsamt eller särdeles hotande beteende, när andra säkerhetsåtgärder antingen visat sig eller anses vara uppenbart otillräckliga.

Placering på säkerhetsavdelning varar fyra

månader, men placeringen kan därefter fortsättas i perioder på fyra månader. Vistelsen på säkerhetsavdelning får emellertid normalt inte vara längre än två år. Beslut om placering vid säkerhetsavdelning fattas av fängelsedirektören.

Om det finns skäl att misstänka att den intagne använt rusmedel, kan direktören enligt lagens 30 a § besluta om utförande av urin-, utandnings- eller annat prov som kan genomföras utan fara eller anmärkningsvärd olägenhet. När särskilda omständigheter i anstalten kräver, kan direktören besluta om att de intagne skall avge urinprov även stickprovsvis. För detta skall inhämtas centralstyrets förhandssamtycke, om det är praktiskt möjligt. Droganvändning och vägran att lämna urinprov kan bestaffas på disciplinär väg.

Om särskilda skäl föreligger att misstänka att den intagne forslar rusmedel i sin kropp, kan direktören besluta om utförande av kroppsvisitation eller annan åtgärd för att avlägsna dessa medel. Är det praktiskt möjligt, skall det centrala ämbetsverkets samtycke inhämtas. Om den intagne vägrar att delta i dessa åtgärder, kan han placeras i enrum tills det kan fastställas huruvida han har dylika medel i sin kropp.

Danmark

I Danmark ingår bestämmelserna om verkställighet av fängelsestraff i strafflagen (borgerlig straffelov, 15.8.1967, nr. 347). Noggrannare föreskrifter om verkställighet av fängelsestraff ingår i justitieministeriets beslut av förordningskaraktär om verkställighet av fängelsestraff (bekendtgørelse om fuldbyrdelse af frihedsstraff 21.6.1973) och flera cirkulärbrev.

Utgångspunkten i Danmark är att en intagne skall avtjäna sitt straff i fängelsesamfundet. På egen begäran kan en intagen placeras i enrum, om tillgången till platser tillåter. En intagen kan mot sin egen vilja placeras i enrum, om det är nödvändigt för att förhindra rymning, våldsamt beteende, grovt eller upprepat otillåtet beteende eller fortsättande av brottslig verksamhet, eller om den intagne motsätter sig åtgärder som är nödvändiga av säkerhets- eller hälsoskäl eller vägrar utföra arbete. Den intagne skall så snabbt som möjligt informeras om orsaken till placering i enrum och skall reserveras tillfälle att bli hörd i saken. Placeringsfrågan skall

tas upp till omprövning med en veckas intervaller. Placeringen i enrum avslutas, när orsaken till placeringen bortfallit

För att avvärja våldshot, underkuva våldsam motstånd eller förhindra självmord eller annan självförvållad skada kan den intagne placeras i särskild säkerhetscell. Placering i säkerhetscell kan komma ifråga endast om omständigheterna ovillkorligen kräver dylik placering och om andra lämpliga medel, såsom isolering från övriga intagna, har prövats eller är klart otillräckliga.

En intagen kan placeras i observationscell om det är nödvändigt för att hindra skadegörelse, upprätthålla ordning och säkerhet eller företa särskild observation. En intagen kan placeras i särskild arresteringscell, om han kan antas i större utsträckning smugla narkotika eller utöva narkotikahandel under strafftiden. Det centrala ämbetsverket skall regelbundet informeras om situationen för intagna i arresteringscell.

De intagna har medelst korrespondens och besök möjlighet att upprätthålla och förstärka sina kontakter med yttervärlden. Brev från och till intagna får inte läsas, om inte anstaltens direktör anser detta nödvändigt av ordnings- och säkerhetsskäl för att hindra straffbar handling. För att förhindra missbruk kan brevväxling granskas med stickprov.

De intagna kan beviljas tillstånd att ha telefonkontakter med yttervärlden. För att upprätthålla ordning och säkerhet samt förhindra straffbar handling kan avlyssning av samtalet ställas som villkor för användning av telefon. Avlyssnandet bör meddelas personen som den intagne står i telefonkontakt med. Som villkor för besök kan ställas att besökarens ytterkläder granskas. Det centrala ämbetsverket ger närmare bestämmelser om brevväxling och besök.

De intagnas uppehållslokaler kan inspekteras vid rutinmässig granskning. I enskilda fall kan uppehållslokalerna granskas, om det är nödvändigt av ordnings- eller säkerhetsskäl.

I Danmark kan de intagna underkastas kroppsvisitation, varvid egendom i den intagnes besittning och kläder undersöks. Visitationen kan genomföras i syfte att upprätthålla säkerheten och kontrollera efterföljandet av ordningsbestämmelser. En intagen kan visiteras bl.a. då han med stöd av permissionstillstånd avlägsnar sig från eller återvänder till anstalten, i samband med be-

sök och rutingranskning av anstaltsavdelningen. Den intagne skall i mån av möjlighet informeras om orsaken till granskningen, Kroppsvisitation skall utföras så finkänsligt som möjligt. Den skall i mån av möjlighet ske i vittnes närvaro. Visitationen utförs av anstaltspersonalen. Om det föreligger motiverade skäl att anta att den intagne olovligen innehar narkotika och kroppsvisitation är otillräcklig för att fastställa detta, utförs visitationen av den intagne av läkare.

Den intagne kan underkastas undersökning av kroppens håligheter (recto-vaginalundersogelse), om han av konkreta och grundade skäl misstänks för smuggling av narkotika till anstalten. När den intagne temporärt avlägsnar sig från anstalten och det finns skäl att befara att han i samband med återkomsten kan underkastas en dylik undersökning, skall han informeras om undersökningens innehåll före avfärden. Om den intagne vägrar att underkasta sig undersökningen eller denna av andra skäl inte kan utföras, kan den intagne placeras i övervakat enrum för högst sju dagar.

3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

Propositionens syfte är att effektivisera bekämpningen av narkotika och rusmedel och stävja fängelsebrottsligheten. Vid reformen av regeringsformens bestämmelser om de grundläggande rättigheterna önskade man speciellt betona myndigheternas skyldighet att skydda medborgarna för brott och andra olagliga handlingar riktade mot dem. Den personliga säkerheten är en grundläggande rättighet garanterad av regeringsformen. Fångvårdsväsendets uppgift är att verkställa straffen på så sätt att de uppställda målen för verkställigheten av straff kan nås, avtjänandet av fängelsestraff kan fortgå utan störningar och personalens, fångarnas och samhällets säkerhet garanteras.

Växande narkotikaproblem och fängelsebrottslighet har medfört att organiseringen av lagstadgad verksamhet, såsom arbete, utbildning och andra verksamhetsprogram, försvårats i fängelserna. Detta äventyrar förverkligandet av de uppställda målen för verkställigheten av straff, bl.a. fångens placering i samhället efter frigivningen.

I syfte att effektivisera bekämpningen av narkotika och rusmedel i fängelserna föreslås det att det till lagen om verkställighet

av straff fogas en bestämmelse om att straffanstaltens direktör har befogenhet att besluta om kroppsbesiktning av en fånge. En fånge kan enligt förslaget också för en kort tid hållas avskild från andra fångar, om det finns grundad anledning att misstänka att han forslar narkotika eller andra berusningsmedel i sin kropp. Dessutom föreslås att en fånges skyldighet att lämna urin- eller utandningsprov utvidgas på så sätt att lämnandet av provet kan ställas som villkor för oövervakat besök eller tillstånd att avlägsna sig från anstalten. Detta gäller tillstånd till studier, tillstånd till civilt arbete, tillstånd att för en kort tid avlägsna sig från straffanstalten (tillstånd att avlägsna sig) och tillstånd att delta i sammankomst eller tillställning som anordnas utanför anstalten. Det föreslås att övervakningen av avhållsamhet från rusmedel skall effektivteras genom möjligheten att bestämma disciplinstraff för en fånge som vägrar lämna urin- eller utandningsprov, eller att ta blodprov på honom.

Förutsättningarna för kroppsvisitation föreslås bli utvidgad på så sätt att kroppsvisitation av samtliga fångar vid ett fängelse eller en fängelseavdelning kan utföras i samband med specialgranskning av ett fängelse eller en avdelning. Dessutom föreslås att man vid narkotikagranskningar i fängelset eller på fängelseområdet kan granska därvarande personer med för ändamålet skolad hund eller andra motsvarande hjälpmedel. För att säkerställa att bestämmelserna utfärdas på tillräckligt hög författningsnivå föreslås att det i lagen tas in en bestämmelse som tidigare ingick i förordning och som föreskriver att passering genom metalldetektor kan uppställas som villkor för tillträde till straffanstalten. Dessutom föreslås att pengar som påträffats i en fånges besittning och som denne utan tillstånd innehaft kan tas in förvar i anstalten tills fången frigets.

I syfte att stävja fängelsebrottsligheten föreslås det att det till lagen fogas bestämmelser om placering av fånge i säkerhetsavdelning, om det är nödvändigt på grund av narkotikabrottslighet, allvarlig brottslig verksamhet eller allvarligt äventyrande av säkerheten vid anstalten. En fånge skall under vissa förutsättningar kunna placeras vid avdelningen även när detta är nödvändigt för att förhindra rymning eller fritagningsförsök. Enligt förslaget kan en fånge också isoleras för en kort tid, om det föreligger grundade skäl att misstänka att han förvarar droger

eller andra rusmedel i sin kropp.

Dessutom föreslås det i propositionen att det till lagen skall fogas bestämmelser om placering av fångar vid olika avdelningar i anstalten. En fånge skall också på egen begäran kunna bo avskild från andra.

I syfte att utveckla ändamålsenliga och nyttiga sätt på vilka sysselsättningsplikten kan uppfyllas föreslås det att lagen skall förskrika möjligheten att avtjäna en del av straffet vid utomstående anstalt eller motsvarande enhet som ordnar missbrukarvård eller annan målinriktad verksamhet. En dylik temporär och högst kort period utanför fängelset skall utgöra en organisk del av avtjänandet av straffet i dess helhet. Tillstånd att besöka utomstående anstalt eller motsvarande enhet skall alltid vara beroende av prövning, varvid beviljandet av tillståndet förutsätter att fången är pålitlig och förbinder sig att iakttä vissa villkor. Om villkoren bryts, skall tillståndet återkallas.

Paragrafen angående överföring av behörighet från fängelsedirektören till annan tjänsteman föreslås bli utökad med en hänvisning till de beslut som även i förordningen föreskrivits tillhöra direktörens kompetens, så att möjligheten att överföra behörighet ordnas på ett konsekvent och täckande sätt. Bestämmelsen föreslås också bli kompletterad på så sätt att direktören inte får överföra sin behörighet i frågor som berör beslut om kroppsbesiktning och som enligt denna proposition ingår i direktörens beslutsfattande.

Det föreslås att det till lagen om rannsakningsfängelse skall fogas bestämmelser som motsvarar den som skall fogas till lagen om verkställighet av straff. Enligt dessa skall personalen inom fångvårdsväsendet under förutsättningar som lagen föreskriver ges behörighet att besluta om kroppsbesiktning samt isolering av fånge, när denne misstänks för att ha narkotika i sin kropp. Det föreslås dessutom att man i samband med specialgranskning av en avdelning eller anstalt skall kunna kroppsvisitera samtliga rannsakningsfångar som befinner sig i den granskade lokalen. Till lagen skall också fogas en bestämmelse som förpliktar en rannsakningsfånge att lämna urin- eller utandningsprov, om det föreligger skäl att misstänka att han är berusad. Blodprov skall kunna tas på en rannsakningsfånge som vägrar lämna prov. Till lagen föreslås dessutom en bestämmelse om behörighet att meddela

närmare bestämmelser.

Det föreslås också att tvångsmedelslagens bestämmelse om teknisk observation skall ändras. I syfte att effektivera brottsutredning föreslås det att polisen med tillstånd av domstol skall kunna rikta teknisk avlyssning och teknisk observation även i en straffanstalt mot en fånge som misstänks för brott. Samtidigt föreslås det att teknisk avlyssning och optisk övervakning skall kunna riktas även mot en person som är misstänkt för brott, när denne befinner sig i ett lager- eller annat motsvarande rum eller lokal som inte används till stadigvarande boende. I ovan nämnda fall förutsätter användning av tvångsmedel alltid tillstånd av domstol.

4. Propositionens verkningar

Säkerhetsavdelningar kan i första hand grundas vid de största centralfängelserna. Dessa fängelser lämpar sig med tanke på konstruktion, läge och säkerhetsnivå för detta ändamål. Vid dessa fängelser placeras redan nu fångar som anses kräva speciellt noggrann övervakning. Byggplanerna för Vanda länsfängelse inkluderar dessutom en säkerhetsavdelning med fem platser.

Vid en säkerhetsavdelning kan det finnas högst 10 platser. Bevakningen och ordnandet av verksamhet för fångarna vid avdelningen kräver mera personal än vid en normal avdelning. I dagskift behövs fem personer som hör till personalen. Dessutom kan avdelningens slutna karaktär kräva en deltidanställd psykolog- eller socialarbetartjänst. Avdelningens basservice kan skötas av fängelsets övriga personal.

Grundläggingskostnaderna för säkerhetsavdelningar kan på grund av anstaltens heterogena karaktär i detta skede inte exakt bedömas. Enligt preliminära beräkningar som har gjorts vid fångvårdsavdelningen uppgår grundläggingskostnaderna för en med tanke på teknisk konstruktion tillräcklig separat 10 personers avdelning till ca 15 miljoner mark. Säkerhetsavdelningen vid Vanda länsfängelse förorsakar inte tilläggskostnader, eftersom avdelningen beaktats i byggplanen. Personalkostnaderna beror i viss mån på avdelningens storlek.

Fångarnas deltagande i verksamhet vid utomstående anstalter eller motsvarande enheter medför knappast nämnvärda kostnader, eftersom kommunerna redan idag är skyldiga att ordna bestämda tjänster, bl.a. missbru-

karvård, för sina invånare, inklusive de intagna. I den utsträckning det inte ankommer på kommunerna att ordna verksamheten, kan den finansieras med fångvårdsmedel.

En fånge som misstänks för att ha narkotika eller förbjudna föremål i sin kropp skall i praktiken hållas avskild i en cell med torroalett. Torroaletter behövs enligt nuvarande uppskattning för tio fängelser. Kostnaderna för dessa uppgår till ca 50 000 mark. Dessa kostnader kan täckas med fångvårdsväsendets verksamhetsmedel. Eftersom avskiljandet av en fånge är sammanbundet med betydande risker för fångens hälsa, bör en dylik fånge övervakas dygnet runt. Detta binder övervakningspersonal.

Kroppsbesiktningar som kräver undersökning av fångar skall göras vid hälsovårdscentral utanför fängelset. Antalet undersökningar av detta slag kommer enligt uppskattning att uppgå till 50 årligen, varför deras inverkan på kostnaderna är obetydlig.

Antalet urinprov för granskning av rusmedelsbruk kan i tämligen hög grad öka. Dessa tilläggskostnader kan täckas med fångvårdsväsendets verksamhetsmedel.

Den precisering som föreslås i propositionen och som gäller överföring av behörighet förorsakar inte förändringar i organisationsstrukturen eller personalens ställning. Den organisationsstruktur som reformen kräver existerar redan nu och personalen har behövliga färdigheter.

5. Beredningen av propositionen

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid justitieministeriet. Vid beredningen har man beaktat förslagen från den arbetsgrupp som tillsatts av justitieministeriet och som utrett narkotikabekämpning och effektivisering av missbrukarvården. Vid beredningen har man också beaktat den utredning som utförts av delegationen för fångvårdsärenden angående avtjänande av fängelsestraff utanför fängelset (publikation av delegationen för fångvårdsärenden 9/1994). Det utlåtande som riksdagens lagutskott avgav i samband med den föregående reformen av bestämmelserna om verkställighet av straff samt beslut som fattats av riksdagens justitieombudsman har också beaktats.

Utlåtanden om propositionen har begärts av fängelsedirektörerna och de mest representativa personalorganisationerna inom fångvårdsväsendet. Utlåtanden om proposi-

tionen har också begärts av social- och hälsovårdsministeriet, inrikesministeriets polisavdelning och centralkriminalpolisen samt Finlands kommunförbund.

Utlåtandena om propositionen har i huvudsak varit positiva. Finlands kommunförbund har emellertid ansett att fördelningen mellan stat och kommun av de kostnader som upp-

kommer genom 2 kap. 3 d § i den föreslagna om ändring av lagen om verkställighet av straff bör preciseras genom lagstiftning innan propositionen antas. Kommunförbundet har i sitt utlåtande också ansett att fångvårdsväsendet skall svara för kostnaderna för den handräckning man anhåller om. Enligt utlåtandet bör detta regleras i folkhälsolagen.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslagen

1.1. Lagen om verkställighet av straff

1 kap. Allmänna stadganden

7 §. *Överföring av behörighet.* I den gällande paragrafen om överföring av behörighet regleras möjligheten att till någon annan tjänsteman vid anstalten överföra beslutanderätten i ärenden, som enligt lagen om verkställighet av straff eller en föreskrift som har meddelats med stöd av den hörtill fängelsedirektören. Delegeringsmöjligheten gäller inte disciplinära frågor. Också fängsvårdsförordningen innehåller emellertid bestämmelser enligt vilka direktören har beslutanderätt. En dylik bestämmelse är t.ex. 6 § i fängsvårdsförordningen, enligt vilken en fånge som visat sig vara pålitlig får röra sig med direktörens tillstånd på ett bestämt område utan omedelbar övervakning. Paragrafens 1 mom. föreslås bli kompletterad på så sätt att bestämmelsen om överföring av behörighet också skall gälla beslut reglerade genom förordning. Bestämmelsen föreslås dessutom bli kompletterad på så sätt att beslutanderätten i ärenden rörande kroppsbesiktning, och som enligt denna proposition skall tillkomma fängelsedirektören, inte får överföras.

2 kap. Allmänna stadganden om fängelsestraff och om förvandlingsstraff för böter

3 d §. Paragrafen möjliggör att en del av fängelsestraffet avtjänas och en fånges samsättningsplikt uppfylls utanför straffanstalten. Det är fråga om ett nytt medel i strävan att uppnå att straffverkställigheten i enlighet med 1 kap. 4 § befämjar fångens anpassning i samhället. Enligt samma paragraf skall frihetsförlustens skadliga följder i mån av möjlighet förebyggas.

Förutsättningen för att tillstånd beviljas är att villkoren för placeringen med så gott som fullständig säkerhet kommer att iakttas. En lyckad placering utanför fängelset kräver

noggranna förberedelser och pålitlighet från fångens sida. Placering förutsätter även att det uppställs klara och individuella villkor samt att fången förbinder sig att iakttä dem. Dessa villkor skall vara förknippade med dels verksamhetens innehåll och dels övervakningen. Många fångar har missbruksproblem, därför är risken för missbruk av rusmedel påtaglig. Skyldighet att på begäran lämna urin- eller utandningsprov kan enligt propositionen ställas som villkor för placeringen. Fängelsepersonalen skall svara för övervakningen av avhållsamhet från rusmedel, men i enskilda situationer kan avtalas även på annat sätt.

En fånges samtycke till att den utomstående anstalten utan hinder av tystnadsplikten får meddela fängelset om överträdelser av villkoren kan också ställas som villkor. De uppställda villkoren kan också vara sammanbundna med bestridandet av kostnaderna för verksamheten vid den utomstående anstalten. Den inbördes kostnadsfördelningen mellan stat och kommun utreds särskilt i varje enskilt fall och frågan bör vara löst innan fången placeras vid anstalt utanför fängelset. Utgångspunkten skall vara att kommunen finansierar de verksamhetsformer som fången har rätt till i egenskap av kommuninvånare (t.ex. missbrukarvård) och fängsvårdsväsendet finansierar aktiviteter som hänför sig till fångens sociala rehabilitering och som inte tillhör samhällets normala tjänster.

En fånge som bryter mot villkoren återförpassas till fängelset och placeringsförordnandet upphävs. Fängelsepersonalen svarar i praktiken för återförpassningen. En överträdelse kan också medföra att ett möjligt förordnande till öppen anstalt återkallas. För allvarlig överträdelse av villkoren kan fången påföras disciplinstraff i enlighet med lagens 2 kap. 10 §. Avsikten är att bestämmelserna i 2 kap. 10 § om förlust av avtjänad tid, i stället för bestämmelsen i 4 kap. 7 § om förordnande om förlust av tid i öppen anstalt, vid behov skall tillämpas också på intagna vid öppen anstalt. Detta är motiverat med tanke på kravet att fångarna skall behandlas jämlikt.

Om en fånge utan tillstånd avlägsnar sig från anstalten, skall frånvarotiden från anstalten givetvis inte inkluderas i fångens strafftid. Av denna orsak föreslås till bestämmelsen en hänvisning till lagens 2 kap. 3 c §, som innehåller bestämmelser om beräkning av strafftid i fall av rymning.

Beslut om placering av en fånge i en anstalt utanför fängelset skall fattas av justitieministeriet eller straffanstaltens direktör i enlighet med ministeriets anvisningar. Detta förfarande överensstämmer med bestämmelserna om behörighet att bevilja tillstånd till permission, civilt arbete och studier.

6 §. Till 2 mom. i paragrafen om fånges innehav av egendom föreslås en bestämmelse enligt vilken förbjudna penningmedel som påträffats hos fången eller på annat ställe i anstalten och som tillhör fången kan tas i förvar i anstalten för en bestämd tid. Pengarna kan påträffas hos fången, t.ex. i hans cell. Bestämmelsen kan tillämpas även när pengar påträffas i fängelsets övriga utrymmen och kan påvisas tillhöra en bestämd fånge. Förvaringen av pengarna kan fortgå högst tills fången frigges.

Straffanstalter är enligt 1 kap. 2 § lagen om verkställighet av straff fängelser, öppna anstalter och ungdomsfängelser. Även om bestämmelsen främst skall tillämpas på slutna fängelser, kan den också tillämpas på öppna anstalter med stöd av 4 kap. 9 § lagen om verkställighet av straff. Eftersom fångar i öppen anstalt innehar pengar, skall bestämmelsen dock endast i undantagsfall tillämpas på intagna i öppen anstalt.

Om det är motiverat att misstänka att otillåtna penningmedel erhållits genom brottslig verksamhet, skall saken anmälas till polisen.

9 b §. Förutsättningarna för kroppsvisitation av fångar föreslås bli förmildrade i samband med specialgranskningar i fängelset. En dylik specialgranskning kan genomföras i en bestämd avdelning eller i fängelsets andra utrymmen, t.ex. i arbetslokalerna. I samband med en dylik granskning kan man utföra kroppsvisitation av samtliga fångar som är placerade eller uppehåller sig i avdelningen eller den granskade lokalen i övrigt, oberoende av om kroppsvisitation är nödvändig för att förhindra rymning eller upprätthålla ordning eller om en enskild fånge misstänks för innehav av förbjudna föremål eller ämnen.

Med specialgranskningar avses s.k. razzior, varvid samtliga utrymmen i ifrågavarande

avdelning eller i något annat utrymme som skall granskas eller alla utrymmen i hela fängelset och all egendom som finns i andelningen eller i det utrymme som skall granskas inspekteras omsorgsfullt och grundligt. Granskningen kan utföras av anstaltens personal eller en granskningsgrupp som fångvårdsväsendet grundat speciellt för dylika granskningar. Vanligen sker granskningarna med överraskning.

Med kroppsvisitation avses enligt 5 kap. 9 § tvångsmedelslagen undersökning av vad den visiterade har i sina kläder eller i övrigt bär på sig. Yttre sondering för hand av personens kläder eller blotta avlägsnandet av föremål som klart kan skönjas under kläderna eller om vilka man med säkerhet vet att de finns i personens ficka betraktas däremot inte som kroppsvisitation.

I samband med visitationer skall samtliga fångar i avdelningen kunna åläggas att klä av sig och kläderna och möjliga gömda föremål mellan kläderna och huden undersökas.

I paragrafens 2 mom. föreslås att straffanstaltens direktör skall ha behörighet att besluta om utförande av kroppsbesiktning. Beslutet kan fattas endast av straffanstaltens direktör eller, när direktören har förhinder, av hans ställföreträdare. Beslutanderätten i denna fråga kan enligt 1 kap. 7 § inte delegeras till någon annan tjänsteman vid anstalten.

Med kroppsbesiktning avses enligt 5 kap. 9 § tvångsmedelslagen granskning av kroppen, tagande av blodprov eller annan undersökning av kroppen. Även tagning av blod-, saliv-, urin-, hårstrå- eller hårprov är kroppsbesiktning. Kroppsbesiktning är också undersökning av kroppshåligheter i syfte att upptäcka t.ex. där gömda föremål eller ämnen. Undersökning av mun eller proteser utgör besiktning, men undersökning av en persons peruk utgör kroppsvisitation.

Förutsättningarna för kroppsbesiktning skall vara desamma som i tvångsmedelslagen. Tvångsmedelslagens 5 kap. 11 § tillåter kroppsbesiktning av en person som på sannolika skäl misstänks för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är över sex månaders fängelse, eller för rattfylleri.

Enligt förslaget kan beslut om kroppsbesiktning fattas om en fånge på sannolika skäl misstänks för ett brott för vilket det föreskrivna maximistraffet är över sex månaders fängelse.

Bestämmelsen skall tillämpas främst i situ-

ationer där en fånge misstänks för att i kroppen forsla eller förvara narkotika, läkemedel klassificerade som narkotika eller redskap för bruk av dessa. Dylik forsling eller förvaring i kroppen uppfyller vissa av de brottsrekvisit som omnämns i 50 kap. 1—4 § strafflagen (39/1898) och som samtliga förutsätter maximistraff på över sex månaders fängelse.

Bestämmelsen kan också tillämpas på fall där en fånge i kroppen förvarar eller forslar skjutvapen, eggvapen, tillhygge eller annat redskap för våldshandlingar eller del av dylikt redskap eller vapen. Detta brott är kriminaliserat i 16 kap. 11 a § strafflagen, där maximistraffet är 1 års fängelse.

Med sannolika skäl avses en sannolikhet på över 50 procent. I ett fängelse grundar sig en misstanke vanligen på erhållna tips, vars trovärdighet och tillförlitlighet bör bedömas från fall till fall på basis av en helhetsbedömning av tipsgivarens pålitlighet och övrig information om fallet och fången. Informationen kan också härstamma från polismyndigheter eller anhöriga.

I paragrafen hänvisas till 5 kap. 12 § tvångsmedelslagen, som innehåller bestämmelser om förrättande av kroppsvisitation och kroppsbesiktning. Enligt lagförslaget skall 5 kap. 12 § 1 mom. som sådant inte tillämpas, eftersom tillämpningen på grund av hänvisningsbestämmelserna i momentet kan försäkra tolkningsproblem. Det är dock meningen att t.ex. bestämmelser om att en grundlig undersökning skall utföras i ett separat utrymme skall utföras genom förordning. Genom förordning kan man reglera om vittnes närvaro rentav strängare än vad fallet är i tvångsmedelslagen. Enligt 2 kap. 9 b § 1 mom. lagen om verkställighet av straff skall kroppsvisitation alltid utföras i vittnes närvaro. Samma regel kan genom förordning utsträckas också till utförandet av kroppsbesiktning. Avsikten är att också kravet på protokollföring skall anges i förordningen.

Enligt 5 kap. 12 § 2 mom. tvångsmedelslagen får endast läkare utföra undersökningar som kräver medicinsk sakkunskap.

Man har ansett att det är problematiskt med tanke på fängelseläkarnas huvuduppgifter att de mot en fånges vilja vidtar dylika undersökningar, eftersom genomförande av tvångsåtgärder kan äventyra patientförhållandets konfidentiella karaktär. I praktiken skall en fånge transporteras till en hälsovårdscentral eller av denna anvisad plats för

utförande av dylik undersökning. Däremot kan granskning av t.ex. proteser, löständer, mun och hår utföras även i fängelset. En fånges mun får dock inte med våld öppnas, eftersom detta kan medföra hälsorisker för den undersökte.

Bestämmelsen i det föreslagna 2 mom. förutsätter att 14 § folkhälsolagen ändras på så sätt att en kommun är skyldig att förordna en läkare att ge fångvårdsmyndigheterna handräckning för utförande av rättsmedicinsk undersökning till den del det är fråga om klinisk undersökning av en levande person. Idag är endast polisen nämnd i 14 §.

Enligt 5 kap. 12 § 3 mom. tvångsmedelslagen får kroppsbesiktning inte förrättas av en person av motsatt kön, om denne inte är anställd inom hälsovården. Även vittnet skall vid kroppsbesiktning var av samma kön, men detta gäller dock inte tagande av blodprov eller klinisk undersökning av rustillstånd. Bestämmelsen hindrar däremot inte att vårdnadshavaren till en minderårig som skall undersökas är närvarande. Dessa bestämmelser skall med stöd av ett hänvisningsstadgande även gälla för kroppsbesiktning av en fånge.

Det föreslås att det till 3 mom. skall fogas en bestämmelse om att man som villkor för oövervakade besök eller tillstånd att lämna fängelset kan ställa att fången samtycker till kontroll för fastställande av avhållsamhet från rusmedel. Ett dylikt tillstånd kan enligt lagens 2 kap. 5 § 4 mom. beviljas till deltagande under nödig uppsikt i sammankomst som anordnas utanför anstalten. En fånge kan enligt 2 kap. 3 b § även beviljas tillstånd att avlägsna sig från straffanstalten (permissionstillstånd) antingen av viktigt skäl eller på grund av strafftidens längd. Tillstånd kan även beviljas till studier utanför anstalten enligt lagens 3 kap. 8 § 2 mom. (studietillstånd) och till arbete utanför anstalten enligt lagens 3 kap. 6 § 2 mom. (civilt arbete).

Dessa tillstånd, liksom tillstånd till oövervakat besök, är alltid beroende av prövning och förutsätter markerad pålitlighet av fången. Bestämmelsen möjliggör ett förfarande enligt vilket fången frivilligt förbinder sig till kontroll av avhållsamhet från rusmedel. Dylik kontroll kan utföras t.ex. stickprovsvis. Urin- eller utandningsprov kan krävas innan tillstånd beviljas eller före ett oövervakat besök eller därefter. Vågran att lämna urin- eller utandningsprov, eller läm-

nande av positivt prov, leder till upphävande av tillståndet.

Till paragrafens 3 mom. föreslås också en bestämmelse om att en fånge som vägrar lämna urin- eller utandningsprov kan påföras disciplinstraff enligt 2 kap. 10 § eller att blodprov kan tas på fången. Disciplinstraff och blodprov är alternativa åtgärder. Bestämmelsen kan tillämpas i situationer där en fånge på grund av konkret misstanke om berusning avkrävs urin- eller utandningsprov och fången vägrar lämna provet. Bestämmelsen gäller även situationer där en fånge t.ex. erhållit permissionstillstånd på villkor att han på uppmaning avger urinprov och fången vid återkomsten vägrar lämna provet.

Dessutom föreslås en korrigerings av paragrafens finska språkdräkt, i syfte att göra bestämmelsen konsekvent.

9 d §. Till lagen föreslås en ny paragraf som innehåller bestämmelser om kortvarig isolering av en fånge som misstänks för att i kroppen forsla narkotika eller andra rusmedel eller andra förbjudna ämnen eller föremål inom straffanstalten eller till straffanstalten. Med forsling i kroppen avses framför allt forsling eller förvaring i fångens mun, tarmsystem, vagina eller ändtarm. I praktiken placeras fången i en cell med torrtoalett.

Isolering förutsätter att grundad anledning till misstanke föreligger. Grundad anledning till misstanke föreligger t.ex. när man har erhållit tillräckligt pålitlig information om att fången i fråga försöker forsla narkotika, vapen eller andra förbjudna föremål eller ämnen till anstalten. Beviströskeln vid isolering är alltså inte lika hög som vid kroppsbesiktning. Förutsättningarna för isolering skall vara desamma som i lagens 2 kap. 9 a § anges för kroppsvisitation av en person som anländer för att träffa en fånge.

Straffanstaltens direktör beslutar om isolering. Med stöd av lagens 1 kap. 7 § kan justitieministeriet bestämma att beslutanderätten i ärendet kan överföras till någon annan tjänsteman vid anstalten. Härvid kommer följande personer i fråga: biträdande direktör, vaktchef, biträdande vaktchef eller anstaltens dejourerande tjänsteman som på kvällarna och nätterna är ansvarig för verksamheten vid anstalten.

Isoleringen skall upphöra omedelbart när de förbjudna ämnena eller föremålena avlägsnats sig från kroppen eller när man på annat sätt kan fastställa att isolering inte

längre är nödvändig. Med detta avses t.ex. en situation där en fånges tarmsystem tömtes, även om inga förbjudna ämnen eller föremål avlägsnats sig från organismen. Maximitiden för isolering är dock sju dygn. Maximitiden är densamma som för straff med enrum, som enligt lagens 2 kap. 10 a § tillhör direktörens beslutanderätt. Avskildheten kan även upphöra genom att fången själv vill genomgå röntgen- eller läkarundersökning. Erhållna tilläggsbevis kan också skapa förutsättningar för beslut om kroppsbesiktning. Isoleringen skall även upphöra om den enligt läkare medför fara för fångens hälsa.

Forsling av narkotika i kroppen medför en betydande hälsorisk för fången. Därför föreslås det i bestämmelsen att en läkare så snabbt som möjligt bör undersöka en för dylik forsling misstänkt fånges hälsotillstånd. Den isolerade skall också i övrigt oavbrutet iaktas dygnet runt, t.ex. med kamera eller genom ett fönster och genom att man med regelbundna intervaller besöker fången.

Ämnen och föremål som avlägsnats sig ur en fånges kropp kan undersökas i fängelset. Om narkotika eller läkemedel som klassificeras som narkotika påträffas, skall saken meddelas till polismyndigheterna för eventuella fortsatta åtgärder. Enligt 10 § 3 mom. narkotikalagen (1289/1993) skall påträffad narkotika alltid överlämnas till polis eller tullmyndighet.

9 e §. Till lagen föreslås en bestämmelse om att passering genom metalldetektor kan uppställas som villkor för tillträde till en straffanstalt. Motsvarande bestämmelse ingår redan nu i 50 § fångvårdsförordningen. Även om en dylik tvångsåtgärd innebär ett högst lindrigt ingripande i individens personliga integritetsskydd bör saken regleras i lag.

Skyldighet att passera genom metalldetektor kan åläggas fångar, besökare och personal. Bestämmelsen möjliggör även användning av en handmanövrerad metalldetektor.

Till paragrafens andra moment föreslås bestämmelser om användning av en skolad hund för spaning efter sprängmedel, narkotika eller andra rusmedel vid granskningar i fängelset eller på fängelseområdet. Bestämmelsen gäller även andra motsvarande, främst tekniska, hjälpmedel. Granskning kan även riktas mot personer som befinner sig på straffanstaltens område.

En hund som är skolad för spaning efter

narkotika kan identifiera olika slag av narkotika. En dylik hund kan också finna läkemedel. Hunden är lärd att finna narkotika i den undersökta personens kläder.

En skolad hund kan användas vid granskning av fängelseområde, fängeslokaler och ankommande varuleveranser. En dylik hund kan också användas t.ex. vid fängelseporten för granskning och iakttagande av persontrafik och granskning av fångar. Användning av hund förutsätter i allmänhet inte att hunden vidrör den person eller det föremål som undersöks.

För spaning efter sprängämnen och narkotika har man även utarbetat teknisk apparatur med vilken samtliga kända droger och sprängämnen kan avslöjas. Användningen av ett dylikt detektors- och identifieringssystem för narkotika och sprängmedel förutsätter vidröring av den person eller det föremål som undersöks vidrörs. I praktiken sker provtagningen genom att man antingen sveper den undersökta ytan med ett pappersfilter eller använder eldriven handmanövrerad sugapparat med provsamlare av samma slag. Den föreslagna bestämmelsen gäller även utrustning av detta slag.

Fångar och utrymmen som står till fångarnas förfogande kan granskas med stöd av lagens 3 kap. 3 § och en fånge kan kroppsvisiteras under förutsättningar som regleras i lagens 2 kap. 9 b §. Granskning av fångar och fängeslokaler med hjälp av t.ex. hund eller andra hjälpmedel är sålunda också i dagens läge möjlig.

Fängvårdmyndigheterna har under vissa förutsättningar också befogenhet att kroppsvisitera en person som anlånt för att besöka en fånge. Enligt lagens 2 kap. 9 a § kan besökarens samtycke till kroppsvisitation ställas som villkor för mötet med fången, om grundad anledning att misstänka missbruk föreligger. Bestämmelser saknas angående granskning av andra personer än en fånges besökare. Den föreslagna bestämmelsen möjliggör granskningar med i lagrummet avsedda hjälpmedel även stickprovvis eller på så sätt att samtliga personer som vid en bestämd tidpunkt anländer till fängelset granskas, t.ex. med hjälp av hund. Eftersom användning av hund eller andra hjälpmedel vid granskningar innebär ett lindrigt ingripande i den granskades personliga integritet, som är skyddad i grundlagen, bör utförandet av dylika granskningar regleras genom en bestämmelse på lagnivå.

3 kap. Om verkställighet i fängelse

2 a §. Det föreslås att det till lagen skall fogas en ny paragraf som innehåller bestämmelser om fängelseavdelningar. Bestämmelsen medför ingen stor förändring av nuvarande praxis. Enligt bestämmelsen skall direktören fastställa dagordningen för avdelningarna. I dagens läge fastställs dagordningen av direktionen, enligt 23 § förordningen om fångvårdsväsendet. Avsikten är att denna bestämmelse upphävs i samband med att lagen träder i kraft.

Avdelningarna kan till graden av övervakning och öppenhet vara olika. Det betyder att avdelningarna kan vara slutna, halvöppna eller öppna. Dylika avdelningar finns redan i dagens läge i fängelserna.

Paragrafens 2 mom. föreslås inkludera bestämmelser om grunderna för placering vid olika avdelningar. I praktiken sker placeringen vid olika avdelningar redan idag på dylika placeringsgrunder. Beslutet skall fattas av direktören eller av en av honom förordnad annan tjänsteman vid anstalten. I praktiken fattas beslutet vanligen av vaktchefen.

2 b §. Det föreslås att det till lagen skall fogas fyra nya paragrafer, som innehåller bestämmelser om avdelningar som är isolerade från anstalten i övrigt, dvs. säkerhetsavdelningar. En dylik avdelning skiljer sig från övriga avdelningar därigenom att den som enhet är funktionellt avskild från det övriga fängelset. Dessutom är fångarnas kontakter med yttervärlden ytterst noggrant övervakade.

Placering vid avdelningen skall inte vara något tilläggsstraff, utan en säkerhetsåtgärd i syfte att hindra att brottslig eller därmed jämförbar verksamhet fortsätter i fängelset. Den nya 3 kap. 2 b § skiljer sig från beslutet att hålla en fånge avskild enligt 3 kap. 9 § på så sätt att en fånge vid säkerhetsavdelningen under arbete eller fritid inte ovillkorligen hålls avskild från övriga fångar som är placerade vid samma avdelning. De kan arbeta, studera eller vistas utomhus i små grupper. Avsikten är det inom avdelningen skall skapas så normala förhållanden som möjligt. En fånge kan delta i fritidsaktiviteter eller arbeta tillsammans med andra, om det inte äventyrar anstaltsordningen.

De grunder, på vilka en fånge kan placeras vid säkerhetsavdelningen mot sin vilja föreslås vara fyra till antalet.

Den första grunden för placering vid sä-

kerhetsavdelningen är att fången befogat kan misstänkas för att göra sig skyldig till spridning av narkotika eller andra rusmedel. Med spridning avses försäljning, distribution, överlåtelse till en annan person eller spridning på annat sätt. Med annat deltagande avses t.ex. inkassering, planering eller organisering av verksamhet i samband med spridning av dylika ämnen. Även påtryckningar på annan person till att delta i dylik verksamhet utgör en grund för placering. Föremålet för påtryckningar kan vara en annan fånge, en medlem av personalen, en anhörig till en fånge eller annan utomstående person. Punkten gäller förutom narkotika och läkemedel även andra rusmedel, såsom alkohol och övriga ämnen som används i berusande syfte. Grunden för placering vid säkerhetsavdelning är uttryckligen spridning eller förmedling eller deltagande i dylik verksamhet, inte endast innehav eller bruk.

Med allvarlig brottslig verksamhet i paragrafens 1 mom. 1 punkt avses främst i strafflagen kriminaliserade gärningar för vilka allmänt döms fängelse.

Vanligen får fångvårdsmyndigheterna information om en fånges brottsliga verksamhet av polisen. Tillämpandet av paragrafens 1 mom. 1 punkt förutsätter inte nödvändigtvis att personen i fråga redan inlett brottslig verksamhet. I praktiken kan man av karaktären av fångens brott eller av fångens aktiviteter under tidigare straffperioder ofta med fog sluta sig till att fången sannolikt kommer att göra sig skyldig till brottslig verksamhet. Misstankar kan även basera sig på brev som påträffats hos fången och som innehåller planer på inledande av kriminell verksamhet. Rannsakningsfångar kan inte placeras vid säkerhetsavdelningen, men en fånges verksamhet under häktningstiden kan utgöra en grund för placering vid avdelningen under straffverkställighetsperioden. Däremot skall en fängelsefånge som samtidigt är rannsakningsfånge kunna placeras vid avdelningen.

Brottslig verksamhet kan äga rum antingen i fängelset, i yttrevärlden ledd från fängelset eller utanför anstalten när en fånge t.ex. erhållit tillstånd till permission.

Den andra placeringsgrunden är allvarligt äventyrande av ordningen i antalten. Med detta avses olika handlingar eller hotelser som skall ses som allvarliga och som riktar sig mot anstaltsordningen.

Enligt 1 mom. 3 punkten i den föreslagna

paragrafen kan man vid avdelningen placera fångar som efter rymning eller rymningsförsök bedöms som speciellt benägna att rymma. Upprepade rymningar och rymningsförsök visar givetvis en speciell benägenhet för rymning. I fångens besittning kan man också efter ett rymningsförsök påträffa nya rymningsplaner. När man på basis av paragrafens 1 mom. 3 punkt överväger placering av en fånge vid avdelningen, skall man även fästa uppmärksamhet vid längden av den återstående strafftiden och arten av de brott fången begått.

Enligt 4 punkten kan en fånge placeras vid avdelningen om det är nödvändigt för att förhindra ett fritagningsförsök. Ett dylikt hot kan uppstå t.ex. om en fånge tillhör en kriminell organisation.

I 2 mom. föreslås bestämmelser om placering av en fånge vid säkerhetsavdelningen för att garantera fångens egen säkerhet. Enligt detta moment kan en fånge skyddas i specialfall genom placering vid säkerhetsavdelningen. Fångar som på egen begäran bor avskilda skall i regel dock inte placeras i säkerhetsavdelning, utan skall avskiljas med stöd av den nya 3 kap. 9 b §.

Finland har meddelat att Finland vid behov deltar i verkställandet av frihetsstraff utdömda av den tribunal som avses i lagen om behörighet för och rättshjälp till tribunalen som behandlar brott som begåtts i det forna Jugoslavien (12/1994). Finland har dessutom meddelat att det samtidigt kan ta emot fem fångar som avtjänar fängelsestraff. En fånge som dömts av tribunalen måste i Finland möjligen placeras i säkerhetsavdelning på grunder som avses i punkt 4 i den föreslagna paragrafen eller på basis av 2 mom. i den föreslagna paragrafen för att garantera fångens egen säkerhet.

2 c §. Beslutanderätten angående placering vid säkerhetsavdelning föreslås höra till justitieministeriets fångvårdsavdelning. Förslag om placering skall i regel göras av straffanstaltens direktör. Förslaget kan även göras av annan myndighet, av t.ex. polisen. Därvid skall direktören höras. Justitieministeriets fångvårdsavdelning skall även ha befogenhet att fatta beslut om avlägsnande av fånge från säkerhetsavdelning.

En fånge skall alltid höras. Skyldigheten att höra en fånge anges i lagens 1 kap. 6 §.

De faktiska grunderna för placeringen skall tillkännages för fången så exakt man i varje enskilt fall ser som möjligt. Det finns

emellertid situationer när ett dylikt tillkännagivande kan förorsaka fara för en annan persons hälsa eller säkerhet eller väsentliga olägenheter för brottsutredning. En dylik fara föreligger t.ex. när en medlem av en grupp som utövar kriminell verksamhet har underlåtit myndigheterna om gruppens verksamhet och planer. Även i fall där en fånge eller annan person blivit föremål för påtryckningar att forsla eller förmedla narkotika, vilket han önskar vägra göra och meddelar saken till personalen, kan det i syfte att undvika t.ex. hämndåtgärder vara motiverat att inte delge en fånge vid avdelningen grunden för placeringen. Fångens har dock rätt att ha kännedom om den rättsliga grunden till placeringen.

Om en polismyndighet eller fångvårdsmyndighet undersöker ett eller flera brott som utgjort grunden till en fånges placering vid avdelningen, kan det uppstå situationer där meddelande om grunden till fången medför olägenheter för utredandet av brottet.

Förvaring vid säkerhetsavdelning skall avbrytas när den inte längre är nödvändig för att förhindra ovannämnda gärningar eller verksamhet. Förvaringen av vid avdelningen placerade skall enligt 2 mom. upptas till omprövning med intervaller på högst tre månader.

Eftersom det är fråga om en placering för en längre tid, skall enligt 3 mom. speciell uppmärksamhet fästas vid fångens hälsotillstånd och mentala kondition.

2 d §. En fånge vid säkerhetsavdelningen skall ges möjlighet att uppfylla sin sysselsättningsplikt i aktiviteter som lämpar sig för avdelningen. Arbetsverksamhet vid avdelningen består sålunda av småskaligt arbete som inte kräver stora utrymmen. Även arbete som kan utföras i cellen skall anordnas. Studier och annan verksamhet skall planeras med hänsyn till fångarnas individuella behov. Måltider och övrig fritidsverksamhet skall anordnas inom avdelningen separat från fängelset i övrigt. I samband med avdelningen skall det också finnas egna besöksutrymmen. Även motionsverksamhet skall anordnas separat från fängelset i övrigt. Personalen tar emot fångarna i avdelningens utrymmen.

Enligt det föreslagna 2 mom. får en vid avdelningen placerad fånges rättigheter inte begränsas i större utsträckning än vad placeringen ofrånkomligen ger upphov till. Avdelningens speciella karaktär och syftet med

placeringen medför att möjligheterna för en fånge som är placerad vid avdelningen att delta i allmänna tillställningar organiserade av fängelset kan begränsas. Begränsningarna gäller t.ex. gudstjänster, fritidsevenemang och utnyttjande av fängelsebibliotek. Möjlighet att delta i gudstjänst skall anordnas i avdelningen. Boklån skall organiseras på så sätt att det inte kräver att fången avlägsnar sig från avdelningen.

Enligt lagens 2 kap. 3 b § kan en fånge beviljas tillstånd att för kort tid avlägsna sig från straffanstalten, om därtill föreligger viktigt skäl eller om det med hänsyn till strafftidens längd eljest bör anses vara motiverat. Vid behov kan en ledsagare förordnas för honom. Beviljandet av tillstånd att avlägsna sig är alltid beroende av prövning. Vid prövning av om tillstånd skall beviljas uppmärksamhet fästas vid bl.a. sannolikheten för att villkoren för tillståndet uppfylls. Av säkerhetsavdelningens karaktär och syfte följer att beviljande av tillstånd att avlägsna sig till fånge placerad vid avdelningen vore synnerligen sällsynt.

Brev- och telefonhemligheten samt hemligheten i fråga om andra förtroliga meddelanden är garanterade i 8 § regeringsformen. Enligt regeringsformen kan genom lag dessutom föreskrivas nödvändiga inskränkningar bl.a. under frihetsberövande. Eftersom placeringens syfte är att förhindra allvarlig kriminell verksamhet eller verksamhet som allvarligt hotar säkerheten vid anstalten, föreslås vissa begränsningar av fångens kontakter. Av säkerhetsavdelningens speciella karaktär följer att en fånges rätt att inneha egendom kan begränsas. För tydlighetens skull föreslås en bestämmelse om detta inkluderas i paragrafen.

Enligt det föreslagna 3 mom. får post- och övriga försändelser till och från en fånge utan särskild anledning granskas och läsas. Denna bestämmelse innebär ett undantag från lagens 2 kap. 9 § 1 mom., enligt vilket brev till eller från fånge inte får läsas, om inte detta är nödvändigt för att förhindra brott eller särskilt skäl att befaras missbruk av rätten till brevväxling föreligger. Enligt det föreslagna 3 mom. skall dylikt särskilt skäl inte krävas. Om brev inte frambefordras, skall i tillämpliga delar bestämmelsen i sista meningen i 2 kap. 9 § 1 mom. iakttas. Vid granskningen skall dessutom bestämmelserna i lagens 2 kap. 9 § 2 mom. tillämpas. Sålunda skall brevväxling mellan en

fånge och en myndighet som övervakar verksamheten vid straffanstalten eller mellan en fånge och ett övervakningsorgan för de mänskliga rättigheterna, hos vilket fången enligt internationella konventioner har besvär- eller klagorätt, utan dröjsmål frambeordras ogrundad. Även brev från en fånge till en advokat som är fångens ombud eller till ett allmänt rättsbiträde skall utan dröjsmål frambeordras ogrundad.

Enligt det föreslagna 3 mom. är villkoret för att en fånge får använda telefon att fångens samtal kan avlyssnas och kan inspelas.

I övrigt tillämpas bestämmelserna i 2 kap. 9 § 3 mom. Enligt denna bestämmelse skall fången och den person med vilken han står i telefonförbindelse alltid underrättas om avlyssningen. Tillämpandet av denna bestämmelse är motiverat eftersom skyddet av konfidentiellt meddelande gäller både fången och personen med vilken han står i telefonförbindelse. Även om fången är medveten om avlyssningen, är så inte alltid nödvändigtvis fallet med den utomstående personen som står i telefonkontakt med fången. Även vid säkerhetsavdelningar gäller bestämmelsen i lagens 2 kap. 9 § 3 mom. om att telefonsamtal mellan en myndighet som övervakar verksamheten vid straffanstalten eller en advokat eller allmänt rättsbiträde och en fånge inte får avlyssnas.

Telefonsamtal kan även bevaras t.ex. genom bandning, varvid avlyssningen kan äga rum vid ett senare tillfälle.

Även en fånges rätt att ta emot besökare kan enligt 4 mom. begränsas, om grundad anledning till misstanke om missbruk föreligger. Detta gäller dock inte de närmaste anhöriga, advokat som verkar som fångens ombud eller allmänt rättsbiträde. Sammanträffandet kan dock anordnas under speciellt övervakade förhållanden. I övrigt skall bestämmelserna i 2 kap. 9 a § tillämpas på anordnandet av besök. Graden av övervakning vid besöket skall fall för fall särskilt övervägas.

Närmare bestämmelser om säkerhetsavdelningar meddelas genom förordning.

2 e §. Till lagen föreslås en bestämmelse om att passering genom metalldetektor kan uppställas som villkor för tillträde till säkerhetsavdelning. Om grundad anledning till misstankar om missbruk föreligger, kan villkoret att personen i fråga underkastar sig kroppsvisitation uppställas. Denna bestämmelse skall gälla samtliga personer som an-

länder till avdelningen, även personalen. Det är dock klart att bestämmelsen inte kan tillämpas i fråga om riksdagens justitieombudsman och de tjänstemän som följer med honom.

9 a §. Till lagen föreslås en ny 9 a § med bestämmelser om fångar som på egen begäran hålls avskilda. Bestämmelsen ålägger fångelset i fråga att i mån av möjlighet anordna arbete, utbildning eller annan verksamhet för dessa personer.

1.2. Lagen om rannsakningsfängelse

5 §. Det föreslås att det till paragrafen skall fogas bestämmelser om specialgranskningar. Den föreslagna ändringen motsvarar innehållsmässigt den ovan föreslagna ändringen av 2 kap. 9 b § 1 mom. lagen om verkställighet av straff. I motiveringen till denna paragraf har även klargjorts hurdana dessa specialgranskningar är.

I 5 § lagen om rannsakningsfängelse ingår i dagens läge bestämmelser om visitation och kroppsvisitation av en fånge. Till paragrafen föreslås ett nytt 3 och ett nytt 4 mom.

Det föreslagna 3 mom. motsvarar ovan behandlade 2 kap. 9 b § 2 mom. lagen om verkställighet av straff, och i motiveringen till nämnda lagrum har förutsättningarna och tillämpningsområdet för kroppsbesiktning klargjorts. I det sammanhanget framförda synpunkter gäller även för 5 § 3 mom. lagen om rannsakningsfängelse.

I paragrafens 4 mom. föreslås ingå en bestämmelse enligt vilken en rannsakningsfånge är skyldig att lämna urin- eller utandningsprov när rannsakningsfången misstänks för att vara påverkad av alkohol eller annat rusmedel. Den första och den andra meningens i momentet har exakt samma innehåll som 2 kap. 9 b § 3 mom. lagen om verkställighet av straff.

Dessutom föreslås i paragrafen ingå en bestämmelse om att man som villkor för oövervakat besök kan ställa att en rannsakningsfånge vid uppmaning skall vara skyldig att lämna urin- eller utandningsprov. Även till denna del motsvarar den föreslagna bestämmelsen den ovan anförda bestämmelsen i 2 kap. 9 b § 3 mom. lagen om verkställighet av straff. Eftersom en rannsakningsfånge inte kan beviljas tillstånd till civilt arbete eller studier utanför anstalten, i regel inte heller tillstånd att avlägsna sig,

gäller den föreslagna bestämmelsen endast övertvakade besök. Om en fånge vägrar att lämna urinprov, kan tillstånd till övertvakat besök vägras.

Rannsakningsfångar får inte bestraffas disciplinärt. Därför kan disciplinärt straff inte påföras för prov med positivt utslag. Ett positivt prov kan emellertid påverka t.ex. en rannsakningsfänges möjligheter att delta i organiserade aktiviteter i anstalten. Det kan också utgöra en prövningsgrund när man överväger graden av övervakning av besök. Blodprov kan tas på en rannsakningsfånge som vägrar lämna urin- eller utandningsprov.

6 §. Paragrafens 2 mom. gäller en fånges rätt att tillbringa sin fritid tillsammans med andra rannsakningsfångar. Paragrafen föreslås bli kompletterad på så sätt att en rannsakningsfänges rätt att tillbringa fritiden med andra fångar skall kunna begränsas även när ordningen vid anstalten kan äventyras.

6 a §. Till lagen föreslås en ny paragraf som innehåller bestämmelser om kortvarig isolering av en rannsakningsfånge, när fången misstänks för att i kroppen forsla narkotika eller andra rusmedel eller andra förbjudna ämnen eller föremål inom straffanstalten eller till straffanstalten. Med forsling i kroppen avses framför allt forsling eller förvaring i fångens mun, tarmsystem, vagina eller ändtarm. Bestämmelsen motsvarar innehållsmässigt fullständigt 2 kap. 9 d § lagen om verkställighet av straff, som berör fångar som avtjänar fängelsestraff. Sålunda lämpar sig motiveringen till den sistnämnda bestämmelsen även för den föreslagna 6 a §.

7 §. Till 2 mom. i paragrafen om rannsakningsfänges innehav av egendom föreslås en bestämmelse enligt vilken förbjudna penningmedel som påträffats hos rannsakningsfången eller på annat ställe i anstalten och som tillhör fången skall tas i förvar i anstalten. Pengarna kan påträffas i rannsakningsfängens besittning, t.ex. i hans cell. Bestämmelsen kan tillämpas även när pengar påträffas i fångelsets övriga utrymmen och kan påvisas tillhöra en fånge.

Maximitiden för förvaring är den tid fången förvaras i rannsakningsfängelse. Om rannsakningsfången börjar avtjäna ett straff, skall den ovan föreslagna bestämmelsen i 2 kap. 6 § 2 mom. lagen om verkställighet av straff tillämpas på honom.

Om grundad misstanke föreligger att otillåtna penningmedel erhållits genom brottslig

verksamhet, skall meddelande i ärendet göras till polisen.

19 a §. Lagen saknar bemyndigande om utfärdande av bestämmelser på lägre nivå. Verkställigheten av rannsakningsfängelse regleras emellertid genom ministeriets föreskrifter och anvisningar. För rannsakningsfängelsets vidkommande är denna behörighet härledd från 3 a § 4 punkten förordningen om fångvårdsväsendet, enligt vilken överdirektören för fångvårdsväsendet skall avgöra bl.a. ärenden som gäller rannsakningsfängelse, om inte dessa skall avgöras av en annan myndighet eller tjänsteman eller av justitieministern. Dessutom ingår i justitieministeriets verksamhetsområde enligt 16 § reglementet för statsrådet (1522/1995) bl.a. verkställighet av fängelsestraff samt annan verkställighet av domar och beslut. Enligt 1 § förordningen om justitieministeriet (457/1995) fastställs justitieministeriets uppgifter genom arbetsordning. Enligt 13 § i justitieministeriets arbetsordning som fastställdes 1995 behandlar fångvårdsavdelningen ärenden som gäller rannsakningsfängelse. Enligt 1 § lagen om rannsakningsfängelse godkänner justitieministeriet de anstalter som lämpar sig för förvaring av rannsakningsfångar.

Fångvårds- och polismyndigheterna har i praktiken hand om verkställigheten av rannsakningsfängelse. Lagen om rannsakningsfängelse iakttas i tillämpliga delar även vid behandlingen av anhållna. Enligt 1 kap. 28 § tvångsmedelslagen meddelar inrikesministeriet närmare föreskrifter om behandlingen av anhållna och gripna i polisens utrymmen. Det föreslagna bemyndigandet att utfärda normer i 19 a § gäller sålunda justitieministeriet i ärenden som berör rannsakningsfängelse. Avsikten är att åtminstone de förfaringsätt som skall tillämpas vid vidtagandet av de föreslagna tvångsåtgärderna skall regleras genom förordning. Närmare bestämmelser kan utfärdas genom ministeriets beslut.

1.3. Tvångsmedelslagen

5 a kap. Teleavlyssning, teleövervakning och teknisk observation

4 §. Förutsättningar för teknisk observation. I paragrafens 4 mom. regleras begränsningarna för teknisk observation. Teknisk avlyssning förutsätter att det är fråga om ett

brott för vilket det strängaste straffet är fängelse i minst fyra år. Föresättningarna för teknisk observation och teknisk spårning är lindrigare; det räcker att det för brottet stadgade straffet är mer än sex månaders fängelse. Teknisk avlyssning och optisk övervakning får enligt momentet riktas mot den misstänkte endast då han befinner sig på en allmän plats, i ett fortskaffningsmedel på en allmän plats eller i ett hotellrum eller något annat sådant rum. Avlyssnings- eller övervakningsanordningar får inte placeras i ett rum där den misstänkte vistas eller i ett fordon som han använder. Nu föreslås det att begränsningarna minskas och användningsområdet för observation sålunda vidgas i fyra avseenden.

För det första föreslås det att teknisk avlyssning och optisk övervakning skall kunna riktas mot en misstänkt som befinner sig i ett fortskaffningsmedel även på annat ställe än på en allmän plats. Utvidgningen beror på att övervakningsanordningen enligt förslaget - till skillnad från nu gällande lag - skall kunna placeras även i ett fortskaffningsmedel. Detta beror i sin tur på att avlyssning av en misstänkt som befinner sig i ett fordon är tekniskt synnerligen svårt, om anordningen inte kan placeras i fortskaffningsmedlet. Därför har möjligheten att avlyssna en misstänkt som befinner sig i ett fordon förblivit utan praktisk betydelse, även om lagen tillåter avlyssning. När en övervakningsanordning även kan placeras i ett fortskaffningsmedel, är den territoriella begränsningen i gällande lag verklighetsfrämmande, eftersom anordningen inte kan avlägsnas när fortskaffningsmedlet förflyttas från allmän plats till privatområde.

För det andra föreslås det att teknisk avlyssning och optisk observation skall kunna riktas mot en misstänkt som befinner sig i ett lager- eller annat sådant rum eller utrymme som inte används för permanent boende. T.ex. ett garage är ett sådant annat utrymme. Bakgrunden till ändringen är att det i praktiskt polisarbete visat sig att personer som är misstänkta för grova narkotikabrott dragit nytta av det faktum att polisen inte kan rikta teknisk observation mot utrymmen av ovan nämnt slag. Med tanke på skyddet av hemfrid och privatliv är teknisk observation som är riktad mot en lagerlokal en mindre känslig fråga än teknisk observation av ett hotellrum.

För det tredje föreslås det att teknisk av-

lyssning, teknisk observation och teknisk spårning skall kunna riktas även mot en fånge som är misstänkt för brott. Det har visat sig att vissa fångar via en mobiltelefon som har insmugglats till fängelset lett brottslig verksamhet. Teleavlyssning kan inte i praktiken utnyttjas vid förundersökningen eftersom identifieringsuppgifter för mobiltelefoner som använts till ledning av kriminell verksamhet inte kan klargöras. Syftet med förslaget är att effektivera utredningen av bl.a. dylik brottslig verksamhet. Teknisk avlyssning och teknisk observation kan riktas mot en misstänkt både när han befinner sig i sin cell och i andra fängelseutrymmen som står till fångarnas förfogande. Teknisk avlyssning kan sålunda riktas mot en fånge även t.ex. i fängelsets arbets- och motionslokaliteter. Däremot i rum som tillhör personalen, t.ex. fängelsepräster eller socialarbetare, är teknisk avlyssning och teknisk observation inte tillåten. Syftet är inte heller att bruka denna rätt på så sätt att datasekretessen för hälsovården sätts på spel.

Föresättningarna för teknisk observation av en fånge föreslås bli skärpta så att de skall vara de samma som för teknisk avlyssning. Detta beror på att då åtgärden riktas mot utrymmen som används för stadigvarande boende, så innebär hemlig observation ett lika stort intrång i skyddet för den personliga integriteten som hemlig avlyssning. Paragrafens 2 mom. föreslås bli ändrad på detta sätt.

För det fjärde föreslås det att en anordning för teknisk avlyssning eller optisk övervakning skall kunna placeras även i det utrymmen där en misstänkt äventyras för tillfället befinner sig eller i det fortskaffningsmedel han använder. Ovan har redan konstaterats att avlyssning av en misstänkt i ett fordon i praktiken är synnerligen svårt, om anordningen inte får placeras i fordonet. Även annars är ljudåtergivningens kvalitet bättre om det inte är nödvändigt att utföra avlyssning genom en vägg. I synnerhet i äldre anstalter vållar avlyssningen problem om anordningen inte kan placeras i fångens cell.

För klarhetens skull konstateras i lagen att den som förrättar förundersökning har rätt till tillträde till ovan avsedda utrymmen för montering av anordningen. Med stöd av kapitlets 9 § 2 mom. har polisen rätt till tillträde även till andra än teleinrättningens utrymmen, dock inte till bostäder, för att göra

kopplingar som är nödvändiga för teleavlyssningen. Det är fråga om en åtgärd som kan jämföras med detta. Tillträdet förutsätter inte samtycke av rummets eller lokalens innehavare, som inte heller måste meddelas om åtgärden. Anmälningsskyldighet skulle kunna sätta syftet med avlyssningen eller observationen på spel.

5 §. *Beslut om åtgärder.* I paragrafens 2 mom. regleras frågan om vem som fattar beslut om teknisk observation. Till skillnad från teleavlyssning och teleövervakning kräver teknisk observation inte tillstånd av domstol, utan beslutet fattas inom polisadministrationen. Polisens befogenheter föreslås i detta förslag bli utökade på så sätt att anordning för teknisk avlyssning och optisk observation får placeras även i det utrymme eller rum där den misstänkte vistas sig. I dessa fall innebär teknisk observation ett mera långtgående ingrepp i skyddet av den misstänktes hemfrid och privatliv än om anordningen placeras på annat ställe. Därför föreslås det att tillämpandet av tvångsmedlet i dessa fall skall kräva tillstånd av domstol.

Det kan inte anses befogat att polisen kan besluta om förrättande av avlyssning och observation i anstalter som lyder under fängsvårdsväsendet. Därför föreslås det att det till paragrafen fogas ett nytt 3 mom., enligt vilket teknisk avlyssning och observation förutsätter tillstånd av domstol. Teknisk avlyssning och observation av en fånge kräver i praktiken samarbete mellan polis och fängelsepersonal. Domstolen skall därför bereda fängelsedirektören tillfälle att bli hörd före beslutsfattandet.

10 §. *Avlyssningsförbud.* I paragrafens 2 mom. skulle bestämmas att teknisk avlyssning eller teknisk observation inte skall få avse samtal mellan en fånge och en präst, en läkare, en sjukvårdare, en psykolog eller en socialtjänsteman.

1.4. Folkhälsolagen

14 §. Det föreslås att det till folkhälsolagen skall fogas bestämmelser om handräckning till fängsvårdsmyndigheterna. Enligt förslaget skall en kommun vara skyldig att ålägga en läkare vid en hälsovårdscentral att ge handräckning för utförande av rättsmedicinsk undersökning berörande klinisk undersökning av levande person i fall som avses i 2 kap. 9 b § lagen om verkställighet av straff och 5 § 3 mom. lagen om rannsaks-

ningsfångelse. I dessa paragrafer regleras kroppsbesiktning av en fånge eller rannsaksningsfänge.

2. Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft cirka tre månader efter att de har antagits och blivit stadfästa.

3. Lagstiftningsordning

3.1. Lagen om verkställighet av straff

Enligt 6 § regeringsformen har var och en rätt till liv och till personlig frihet, integritet och säkerhet. Enligt 6 § 3 mom. regeringsformen får den personliga integriteten inte kränkas och ingen berövas sin frihet godtyckligt och utan laglig grund. Straff som innefattar frihetsberövande döms ut av domstol. Lagligheten av andra frihetsberövanden skall kunna underkastas domstolsprövning. Rättigheterna för den som har berövats sin frihet tryggas genom lag.

Enligt 8 § 1 mom. regeringsformen är envars privatliv, heder och hemfrid tryggade. Enligt paragrafens 2 mom. är hemligheten av förtroliga meddelanden okränkbar. Enligt paragrafens 3 mom. kan genom lag dock stadgas bl.a. om åtgärder som ingriper i hemfriden och som är nödvändiga för att brott skall kunna utredas. Dessutom kan genom lag stadgas om sådana inskränkningar i meddelandehemligheten som är nödvändiga vid utredning av brott som äventyrar individens eller samhällets säkerhet eller hemfriden, vid rättegång och säkerhetskontroll och under frihetsberövande.

De föreslagna ändringarna av lagen om verkställighet av straff och lagen om rannsaksningsfångelse begränsar till vissa delar de grundläggande rättigheterna. Kroppsbesiktning och isolering av en fånge för en kort tid innehåller ett ingripande i fångens personliga frihet och integritet. Dessa kan begränsas endast genom lag som stiftas av riksdagen och som är precis och har exakta avgränsningar. Placering av en fånge vid säkerhetsavdelning är dessutom en i så hög grad exceptionell åtgärd i jämförelse med normalt avtjänande av fängelsestraff att åtgärden bör regleras genom lag given av riksdagen.

Fängsvårdsmyndigheternas uppgift är att svara för bevarandet av säkerheten i fängel-

set. En undersökning som sker i den föreslagna formen betyder ett lindrigt ingripande i till fängelset anlädande personers integritet, som enligt regeringsformen inte får kränkas utan lagstadgad grund.

Undersökning av anlädande personer och de föreslagna inskränkningarna är nödvändiga för att man skall kunna finna sprängämnen och narkotika, begränsa fängelsebrottsligheten samt bevara säkerhet och ordning i fängelserna. Begränsning av dylik brottslighet svarar också mot ett viktigt samhälleligt behov. I de föreslagna paragraferna framgår de exakta förutsättningarna för tillämpandet av begränsningarna. Det är redan idag möjligt att utföra kroppsbesiktning av en fånge och en rannsaktionsfånge. Förslaget innebär endast överföring av behörighet från polismyndigheterna till fängvårdsmyndigheterna. Förutsättningarna förblir desamma. Eftersom upprätthållandet av fängelseordningen är fängvårdsmyndigheternas uppgift, är det naturligt att även behörigheten att besluta om kroppsbesiktning skall tillfalla fängvårdsmyndigheterna.

Enligt förslaget kan en fånge som vägrar att lämna utandnings- eller urinprov påföras disciplinstraff eller blodprov tas på honom. Enligt 14 artikeln 3 stycket g-punkten i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter skall envar, när fråga är om att pröva anklagelse mot honom för brott, ha rätt till att ej bli tvingad att vitna mot sig själv eller erkänna sig skyldig. Trots att den Europeiska människorättskonventionen saknar motsvarande artikel, har denna princip tolkningsmässigt ansetts ingå också i denna konvention. Principen anses också ingå i de rättsskyddsgarantier för en rättvis rättegång som avses i 16 § 2 mom. regeringsformen.

Vid utarbetandet av förslaget har man övervägt huruvida åläggande av en fånge att lämna utandnings- eller urinprov vid äventyr av disciplinstraff kan tolkas som stridande mot dessa avtal. Ovannämnda artikel gäller emellertid åtal för brott, medan förslaget gäller disciplinärt förfarande. Enligt den Europeiska människorättsdomstolens rättspraxis har det faktum hur ett brott enligt nationell lagstiftning definieras dock inte uteslutande betydelse. Avgörande roll spelar gärningens karaktär och dess möjliga påföljder. Blotta bruket av narkotika i en straffanstalt leder i praktiken inte till åtal för brott. Förtäring av alkohol är däremot inte en straffbar gärning.

Den föreslagna bestämmelsen är nödvändig för att man skall kunna beivra fångars rusmedelsbruk. Om en fånge i dagens läge konstateras vara påverkad av rusmedel, bestraffas han i praktiken disciplinärt med en rum från tre till fem dygn. Enligt den föreslagna bestämmelsen jämställs vägran utan giltigt skäl med lämnande av positivt prov, varvid motsvarande disciplinstraff påförs för detta. Europeiska människorättsdomstolen har ansett att om friheten för en person som avtjänar frihetsstraff ytterligare begränsas utan att helhetstiden för frihetsberövandet därvid ökar, utgör detta inte primärt en sådan påföljd som hindrar att man betraktar påförandet av begränsningen som disciplinärt förfarande. Eftersom en fånges berusningstillstånd är ett brott mot anstaltsordningen och eftersom den föreslagna bestämmelsen endast tillämpas vid disciplinärt förfarande, strider förslaget i detta avseende knappast heller mot FN:s ovannämnda konvention. Även i Sverige och Norge kan en fånge som vägrar lämna urinprov påföras disciplinstraff, som ovan refererats.

I 6 § regeringsformen nämns personlig integritet och säkerhet som en grundläggande rättighet. Även i artikel 5 i den Europeiska människorättskonventionen och i artikel 9 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter nämns personlig säkerhet. Vid reformen av de grundläggande rättigheterna önskade man speciellt betona myndigheternas skyldighet att skydda samhällsmedlemmarna för brott och andra rättsvidriga handlingar riktade mot dem. Narkotika- och annan brottslighet i fängelserna äventyrar samhällsmedlemmarnas säkerhet. Syftet med de föreslagna ändringarna är att minska och förebygga brottslig verksamhet i eller från fängelset och på så sätt förbättra medborgarnas, fängelsepersonalens och övriga fångars säkerhet.

3.2 Tvångsmedelslagen

Tillämpningsområdet för teknisk avlyssning och optisk övervakning föreslås bli utvidgat i tre avseenden som är relevanta m.h.t. skyddet av de grundläggande rättigheterna. För det första kan teknisk avlyssning och optisk övervakning riktas mot en person som är misstänkt för brott även när han befinner sig i lager- eller annat sådant rum eller utrymme som inte används för permanent boende, eller i ett fortskaffnings-

medel även när det inte befinner sig på allmän plats. För det andra får teknisk avlyssning och teknisk observation riktas mot en fånge när han befinner sig i sin cell eller i andra fängelseutrymmen som står till fångarnas förfogande. För det tredje föreslås att anordning för avlyssning eller övervakning får placeras även i det utrymme där den observerade befinner sig. För att vidta denna åtgärd har polisen rätt till tillträde till dylika utrymmen. Enligt gällande lag får teknisk avlyssning och optisk övervakning riktas mot en person som är misstänkt för brott endast när han befinner sig på en allmän plats, i ett fortskaffningsmedel på en allmän plats eller i ett hotell- eller motsvarande rum. Observationsanordning får inte placeras i det rum eller det utrymme där den misstänkte vistas.

Teknisk observation i den form som den enligt förslaget görs möjlig innebär för det första ett ingrepp i skyddet av hemfriden enligt 8 § regeringsformen.

Redan i dagens läge kan teknisk avlyssning och optisk övervakning riktas mot en person som är misstänkt för brott, när denne befinner sig i ett hotell- eller annat sådant rum. Grundlagsutskottet har i sitt utlåtande om regeringens proposition som utgör grunden för nuvarande lag konstaterat att åtgärderna i detta avseende berör ett slags gränssområde för hemfriden (GrU 8/1994 s.6). Detsamma torde man desto mera befoget kunna säga om lager- och andra sådana lokaler som till skillnad från hotellrum i allmänhet inte används till boende. I fängelseceller bor man visserligen, men det är tveklaktigt huruvida fängelseceller överhuvudtaget kan anses tillhöra hemfridens område. Detta beror bl.a. på att en fånge i ett fängelse står under särskild övervakning, en fånge inte har rätt att vara placerad i en bestämd cell, en fånges cell kan utan hans vetskap underkastas granskning och antalet föremål i en fånges innehav kan begränsas. Beträffande övriga utrymmen som står till fångars förfogande kan det under inga omständigheter vara fråga om en kränkning av skyddet av hemfriden. Nu föreslagna observationsåtgärder kan inte anses kränka detta skydd.

Enligt förslaget kan polisen i hemlighet och utan att be om tillstånd av innehavaren av lokalen placera en anordning för teknisk avlyssning och optisk övervakning i hotellrum, lagerlokal och fortskaffningsmedel. Detta förutsätter i sin tur tillträde till lokalen

i fråga. En motsvarande bestämmelse ingår för teleavlyssningens vidkommande i 5 a kap. 9 § 2 mom. tvångsmedelslagen. I ovan nämnda utlåtande (s.7) förutsatte grundlagsutskottet att bostäder utesluts från tillämpningsområdet för bestämmelsen, eftersom även personer i ett teleföretags tjänst som inte är tjänstemän har rätt till tillträde till dessa lokaler för att göra kopplingar som är nödvändiga för teleavlyssningen. Enligt förslaget kan befogenheterna användas endast av personer med straffrättsligt ämbetsansvar och inte heller dessa har rätt att tränga in i bostaden. När det i dessa fall dessutom krävs tillstånd av domstol och tillräckliga rättsskyddsgarantier därmed är säkrade, är de föreslagna bestämmelserna även i detta avseende acceptabla.

Teknisk avlyssning innebär även ett ingrepp i skyddet för förtroliga meddelanden och teknisk observation i skyddet för privatliv. Enligt 8 § regeringsformen kan man genom lag stadga om nödvändiga inskränkningar i meddelandehemligheten under frihetsberövande men även vid utredning av brott som äventyrar samhällets säkerhet. Den föreslagna bestämmelsen är inte problematisk för fångarnas vidkommande. Men även i andra avseenden kan den anses godtagbar, eftersom teknisk avlyssning och teknisk observation endast kommer i fråga vid utredning av brott för vilka det strängaste lagstadgade straffet är minst fyra års fängelse eller vid utredning av narkotikabrott. Vidtagande av denna åtgärd förutsätter också att därmed samlad information kan antas ha synnerligen stor betydelse för utredningen av ett brott som redan begåtts. I synnerhet med tanke på fängelsestraffets trovärdighet kan man se det som oroväckande ifall personer som avtjänar fängelsestraff kan fortsätta sin brottsliga verksamhet från fängelset. Bl.a. av dessa skäl kan man se de föreslagna begränsningarna som acceptabla och svarande mot ett viktigt samhälleligt behov.

Till slut kan man konstatera att de nya inskränkningarna i skyddet av hemfrid och förtroliga meddelanden även kan betraktas som tillräckligt exakt avgränsade. En fängelsecell och andra utrymmen som står till fångars förfogande är tillräckligt exakt avgränsade begrepp. Begreppet lager- eller annat sådant rum och utrymme skiljer sig som exakt avgränsad definition inte väsentligen från begreppet hotell- eller annat sådant rum. Nuvarande observationsåtgärder

som riktas mot dessa utrymmen har man ansett sig kunna reglera i normal lagstiftningsordning.

På ovannämnda grunder torde lagförslagen kunna behandlas i normal lagstiftningsordning. Eftersom frågan om lagstiftningsord-

ning likväl är en tolkningsfråga, är det skäl att begära ett utlåtande av grundlagsutskottet i frågan.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag**om ändring av lagen om verkställighet av straff**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 19 december 1889 om verkställighet av straff (39/1889) 1 kap. 7 § 1 mom., samt 2 kap. 6 § 2 mom. och 9 b §, dessa lagrum sådana de lyder, 1 kap. 7 § 1 mom. i lag 128/1995 samt 2 kap. 6 § 2 mom. i lag 612/1974 och 9 b § i nämnda lag 128/1995, samt fogas till 2 kap., sådant det lyder jämte ändringar, nya 3 d, 9 d och 9 e § samt till 3 kap., sådant det lyder jämte ändringar, nya 2 a—2 e § och 9 a § som följer:

1 kap.

Allmänna stadganden

7 §

Överföring av behörighet

Ärenden som enligt denna lag eller en förordning som har utfärdats med stöd av den eller enligt en föreskrift som har meddelats med stöd av dessa avgörs av straffanstaltens direktör kan genom beslut av vederbörande ministerium anförtros även någon annan tjänsteman vid anstalten för avgörande. Beslutanderätt i disciplinära ärenden och ärenden som gäller kroppsbesiktning kan dock inte överföras.

2 kap.

Allmänna stadganden om fängelsestraff och om förvandlingsstraff för böter

3 d §

En fånge som skall anses vara pålitlig och som har rusmedelsproblem eller som kan antas ha speciella svårigheter att klara sig i frihet kan för en bestämd tid placeras vid en anstalt eller motsvarande enhet utanför straffanstalten, där han deltar i missbrukarvård eller annan målinriktad verksamhet som underlättar hans anpassning i samhället. Som villkor för tillståndet kan uppställas att fången på begäran lämnar urin- eller utandningsprov. Ett villkor för placeringen är även att fången samtycker till att den utomstående anstalten eller motsvarande enheten

får meddela fängelset om överträdelser av villkoren.

Om en fånge inte iakttar de villkor som uppställts för honom, kan placeringsförordnandet återkallas. Om fången har ett gällande förordnande till öppen anstalt, kan förordnandet återkallas. Om överträdelserna är allvarliga, kan fången dessutom påföras ett disciplinstraff enligt 2 kap. 10 §. Angående räknande av strafftid iaktas vad som föreskrivs i 2 kap. 3 c §.

Beslut om placering av en fånge utanför straffanstalten fattas av vederbörande ministerium eller, i enlighet med anvisningar som ministeriet meddelat, av straffanstaltens direktör. Närmare bestämmelser utfärdas genom förordning.

6 §

Angående innehav och användning av en fånges penningmedel bestäms genom förordning. Förbjudna penningmedel som påträffats hos en fånge eller på något annat ställe i anstaltens utrymmen och som tillhör honom kan tas i förvar i anstalten tills fången frigges. Straffanstaltens direktör beslutar om saken.

9 b §

En fånge kan i vittnes närvaro kroppsvisiteras, om det är behövligt för att förebygga rymning, upprätthålla ordningen eller om fången misstänks för innehav av förbjudna föremål eller ämnen. Om det i en avdelning eller i andra utrymmen vid en straffanstalt utförs specialgranskning i syfte att finna förbjudna föremål eller ämnen får dock kropp-

svisation utföras på alla fångar som är placerade vid avdelningen eller som befinner sig i de utrymmen som skall granskas.

Straffanstaltens direktör kan besluta om kroppsbesiktning av en fånge, om fången på sannolika skäl misstänks för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i mer än sex månader. Om kroppsbesiktningen utförs av någon som inte tillhör hälsovårdspersonalen, skall ett vittne vara närvarande. I övrigt iakttas vid kroppsbesiktning vad som föreskrivs i 5 kap. 12 § 2 och 3 mom. tvångsmedelslagen (450/1987).

Om det finns skäl att misstänka att fången är påverkad av alkohol eller något annat rusmedel, kan direktören utan hinder av tvångsmedelslagen besluta att fången skall lämna urin- eller utandningsprov. Dessutom kan som villkor för oövervakat besök, tillstånd att avlägsna sig, tillstånd till studier och till civilt arbete samt till deltagande i sammankomst eller tillställning som anordnas utanför anstalten uppställas att fången på uppmaning skall lämna urin- eller utandningsprov. Provtagningen får inte förorsaka onödig olägenhet för den som undersöks. En fånge som utan giltigt skäl vägrar lämna urin- eller utandningsprov kan påföras disciplinstraff eller på honom kan blodprov tas.

9 d §

En fånge får isoleras från andra fångar, om det finns grundad anledning att misstänka att han inom straffanstalten eller när han kommer dit har rusmedel eller andra förbjudna ämnen eller föremål i sin kropp.

Straffanstaltens direktör beslutar om isolering. En fånge får hållas isolerad tills rusmedlen eller de andra förbjudna medlen eller föremålen har avlägsnats sig ur fångens kropp eller det annars inte längre finns orsak till isolering. Isolering får dock fortgå högst sju dygn. Om isoleringen förorsakar fara för fångens hälsa, skall isoleringen avbrytas.

En läkare skall så snabbt som möjligt undersöka om isoleringen kan äventyra fångens hälsa. Den isolerades hälsotillstånd skall även i övrigt noggrant följas.

9 e §

Som villkor för tillträde till en straffanstalt kan uppställas att vederbörande går igenom en metalldetektor.

I straffanstalten eller på dess område kan därvarande personer granskas med för ändamålet skolad hund eller andra motsvarande

hjälpmedel i syfte att finna rusmedel och sprängämnen.

3 kap.

Om verkställighet i fängelse

2 a §

Vid en straffanstalt kan det finnas avdelningar som är olika i fråga om graden av övervakning och verksamhetssätt. Avdelningarna skall ha en dagordning som direktören fastställer.

Direktören eller en tjänsteman som han förordnat beslutar om placering vid en avdelning. När beslut om placering vid en avdelning fattas skall fångens individuella egenskaper, hans möjligheter att uppfylla sin sysselsättningsplikt samt upprätthållandet av ordningen och säkerheten vid anstalten beaktas.

2 b §

Genom beslut av vederbörande ministerium kan en avdelning som är isolerad från den övriga anstalten (*säkerhetsavdelning*) av säkerhetsskäl inrättas vid en straffanstalt.

En fånge kan placeras vid säkerhetsavdelningen, om

1) fången av grundad anledning kan misstänkas göra sig skyldig till spridning av narkotika eller andra rusmedel eller på annat sätt delta i dylik verksamhet eller göra sig skyldig till annan allvarlig brottslig verksamhet,

2) fången på annat sätt allvarligt äventyrar säkerheten vid anstalten,

3) fången har rymt eller försökt rymma och han anses alltjämt vara särskilt benägen att rymma, eller

4) det är nödvändigt för att förhindra ett förutsägbart fritagningsförsök.

En fånge kan också placeras vid säkerhetsavdelning, om placeringen är motiverad i syfte att garantera fångens egen säkerhet.

2 c §

Beslut om placering av en fånge vid säkerhetsavdelning fattas av vederbörande ministerium på förslag av straffanstaltens direktör eller efter att ministeriet har hört direktören. Fångens skall meddelas grunderna för placeringen, om meddelandet inte förorsakar fara för någon annan persons hälsa eller säkerhet eller inverkar störande på utredningen av ett

brott.

Placering vid säkerhetsavdelning får inte fortgå länge än vad som är nödvändigt. Ett beslut om placering av en fånge vid säkerhetsavdelning och grunderna för detta skall med högst tre månaders intervaller tas till ny prövning.

Vid avdelningen placerad fånges hälsa skall ägnas speciell omsorg och hans hälsotillstånd även i övrigt följas.

2 d §

En fånge skall beviljas möjlighet att uppfylla sin sysselsättningsplikt i aktiviteter som lämpar sig för säkerhetsavdelningen samt att delta i fritidsverksamhet.

Rättigheterna för en fånge som är placerad vid säkerhetsavdelningen får inte begränsas i större omfattning än vad placeringen ovillkorligen kräver. I syfte att trygga ordningen vid avdelningen kan fångens rätt att inneha egendom begränsas.

Post- och andra försändelser från och till en fånge får granskas och läsas. Om ett brev inte frambefordras, iaktas bestämmelserna i 2 kap. 9 § 1 mom. Dessutom iaktas bestämmelserna i 2 kap. 9 § 2 mom. Ett villkor för användning av telefon är att fången samtycker till att hans samtal utöver att de kan avlyssnas och även kan bandas. I övrigt tillämpas vid avlyssning av telefonsamtal bestämmelserna i 2 kap. 9 § 3 mom.

En fånges rätt att träffa andra än sina nära anhöriga, en advokat som fungerar som hans ombud eller ett allmänt rättsbiträde kan begränsas, om det finns grundad anledning att misstänka missbruk.

2 e §

Inträde i en säkerhetsavdelning äger rum genom en metalldetektor och inträdande personer kan granskas. Om det finns grundad anledning att misstänka missbruk, kan som villkor för tillträde till avdelningen eller besök uppställas att personen i fråga samtycker till kroppsvisitation vars syfte är att undersöka vad han bär i sina kläder eller i övrigt med sig.

9 a §

En fånge kan på egen begäran hållas avskild från andra fångar, om det finns grundad anledning till det. Rättigheterna för en fånge som hålls avskild på egen begäran får inte begränsas mera än vad som nödvändigtvis förorsakas av avskildheten. För en fånge som hålls avskild skall om möjligt ordnas arbete, utbildning eller annan verksamhet som lämpar sig för dagordningen vid avdelningen.

Denna lag träder i kraft den 199 .

2.

Lag

om ändring av lagen om rannsaktionsfängelse

I enlighet med riksdagens beslut

ändas i lagen den 19 juli 1974 om rannsaktionsfängelse (615/1974) 5 § 1 mom., 6 § 2 mom. och 7 § 2 mom.,

av dessa lagrum 5 § 1 mom. sådant det lyder i lag 129/1995 och 6 § 2 mom. sådant det lyder i lag 455/1987, samt

fogas till 5 § nya 3 och 4 mom. samt till lagen nya 6 a och 19 a § som följer:

5 §

När en rannsaktionsfånge har anlänt till anstalten, skall han vid behov visiteras i vittnes närvaro. Visitation kan vid behov även ske senare. När fången anländer till anstalten kan han vid behov även kroppsvisiteras i vittnes närvaro, om skäl därtill prövas föreliggande. Kroppsvisitation kan ske även senare, om det finns grundad anledning därtill. Om specialgranskning i syfte att finna förbjudna föremål eller ämnen utförs i en avdelning eller i något annat utrymme vid straffanstalten, får samtliga fångar som är placerade vid avdelningen eller befinner sig i det undersökta utrymmet likväl kroppsvisiteras.

Direktören för straffanstalten kan besluta om kroppsbesiktning av en rannsaktionsfånge, om fången på sannolika skäl misstänks för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i mer än sex månader. Om kroppsbesiktningen utförs av någon som inte tillhör hälsovårdspersonalen, skall ett vittne närvara. I övrigt iakttas vid kroppsbesiktning 5 kap. 12 § 2 och 3 mom. tvångsmedelslagen (450/1987).

Om det finns skäl att misstänka att en rannsaktionsfånge är påverkad av alkohol eller något annat rusmedel, kan direktören utan hinder av tvångsmedelslagen besluta att fången skall lämna urin- eller utandningsprov. Dessutom kan som villkor för oövervakat besök uppställas att en rannsaktionsfånge på uppmaning skall lämna urin- eller utandningsprov. Provtagningen får inte förorsaka onödigt olägenhet för den som undersöks. På en rannsaktionsfånge som utan giltigt skäl vägrar lämna urin- eller utandningsprov kan blodprov tas.

6 §

En rannsaktionsfånge får delta i gudstjänster, andaktsstunder och andra religiösa sammankomster samt tillbringa fritiden tillsammans med andra fångar, om inte syftet med häktningen eller ordningen vid anstalten därigenom äventyras. Sådan kontakt mellan rannsaktionsfångar som kan äventyra utredningen av brott skall om möjligt förhindras.

6 a §

En rannsaktionsfånge får isoleras från andra fångar, om det finns grundad anledning att misstänka att han inom straffanstalten eller när han kommer dit har rusmedel eller andra otillåtna ämnen eller föremål i sin kropp.

Straffanstaltens direktör beslutar om isolering. En fånge får hållas isolerad tills rusmedlen eller de andra förbjudna medlen eller föremålen har avlägsnats sig ur fångens kropp eller det annars inte längre finns orsak till isolering. Isolering får dock fortgå högst sju dygn. Om isoleringen förorsakar fara för fångens hälsa, skall isoleringen avbrytas.

En läkare skall så snabbt som möjligt undersöka om isoleringen kan äventyra rannsaktionsfångens hälsa. Den isolerades hälsotillstånd skall även i övrigt noggrant följas.

7 §

Angående användning av fånges penningmedel bestäms genom förordning. Förbjudna penningmedel som påträffats hos rannsaktionsfånge eller på något annat ställe i anstaltens utrymme och som tillhör fången kan tas i förvar i anstalten för en viss tid,

dock högst tills fången friges. Straffanstaltens direktör beslutar om saken.

tvångsåtgärder som avses i denna lag bestäms genom förordning. Närmare bestämmelser om verkställighet av lagen utfärdas av vederbörande ministerium.

19 a §
Om förfarandet vid vidtagande av de

Denna lag träder i kraft den 199 .

3.

Lag

om ändring av 5 a kap. tvångsmedelslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i tvångsmedelslagen av den 30 april 1987 (450/1987) 5 a kap. 4 § 2 och 4 mom. och 5 § 2 mom., sådana de lyder i lag 402/1995, samt

fogas till 5 kap. 5 § ett nytt 3 mom. och till 10 § ett nytt 2 mom., sådan de lyder i nämnda lag 402/1995, som följer:

5 a kap.

Teleavlyssning, teleövervakning och teknisk observation

4 §

Förutsättningar för teknisk observation

När någon är skäligen misstänkt för ett brott för vilket det strängaste straffes är mer än sex månaders fängelse, får optisk övervakning riktas mot den misstänkte eller mot en viss plats där han kan antas befinna sig, om de uppgifter som därmed fås kan antas vara av synnerlig vikt för utredningen av brottet. Teknisk observation av en av fångvårdsväsendet omhändertagen person som avses i 4 mom. förutsätter likväl att misstanken gäller ett brott för vilket det strängaste straffet är fängelse i minst fyra år eller ett narkotikabrott eller ett straffbart försökt till dessa brott och att de uppgifter som därmed fås kan antas vara av synnerlig vikt för utredningen av brottet.

Teknisk avlyssning och optisk övervakning får riktas mot den misstänkte endast då han befinner sig på en allmän plats, i ett fortskaffningsmedel, i ett hotellrum eller något annat sådant rum eller i ett lager- eller annat sådant rum eller utrymme som inte används för stadigvarande boende. Teknisk avlyssning får dessutom riktas mot den som avtjänar straff i en straffanstalt, mot den som är isolerad i tvångsinrättning och mot en rannsakningsfånge, när han befinner sig i sin cell eller i anstaltens övriga utrymme som står till fångarnas förfogande. Avlyssnings- eller övervakningsanordningar kan placeras i ovannämnda utrymme, om observationen förutsätter detta. Den som förrättar förundersökning har i då rätt till tillträde till ovannämnda utrymme för att installera anordningen.

5 §

Beslut om åtgärd

Om teknisk avlyssning, optisk övervakning och teknisk spårning beslutar undersökningsledaren. Ett beslut om teknisk avlyssning

skall inom 24 timmar underställas den polisman som är chef för polisdistriktet eller chef för polisens riksomfattande enhet eller biträdande chef för en sådan enhet eller chefen för tullstyrelsens övervaknings- och revisionsenhet eller undersökningsbyrå eller chefen för tulldistriktet. Om teknisk avlyssning och optisk övervakning beslutar dock den domstol som avses i 1 mom., om avsikten är att placera en avlyssnings- eller övervakningsanordning i ett fordon som används av den misstänkte eller i det rum eller utrymme där den misstänkte vistas.

Om teknisk avlyssning och teknisk observation av en person som befinner sig i fångvårdsväsendets förvar beslutar den domstol som avses i 1 mom. på skriftligt yrkande av

en anhållningsberättigad tjänsteman och efter att ha gett anstaltens direktör tillfälle att bli hörd.

10 §

A vlyssningsförbud

Teknisk avlyssning och teknisk observation för inte rikats mot samtal mellan en i 4 § 4 mom. avsedd fånge och en präst, en läkare, en sjukvårdare, en psykolog eller en socialtjänsteman.

Denna lag träder i kraft den 199 .

4.

Lag**om ändring av 14 § folkhälsolagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i folkhälsolagen av den 28 januari 1972 (667/1972) 14 § 2 mom., sådant det lyder i lag 248/1997, som följer:

14 §

En kommun är skyldig att förordna en läkare vid hälsovårdscentral att ge polisen handräckning för utförande av rättsmedicinsk undersökning då det är fråga om klinisk undersökning av levande person och yttre besiktning av avliden. Kommunen är dessutom skyldig att förordna en läkare vid hälsovårdscentral att ge fångvårdsmyndigheterna handräckning för utförande av rättsmedicinsk undersökning då det är fråga om klinisk undersökning av levande

person i fall som avses i 9 b § 2 mom. lagen om verkställighet av straff (39/1889) och 5 § 3 mom. lagen om rannsakningsfängelse (615/1974). Kommunen är också skyldig att förordna en läkare vid hälsovårdscentral att fungera som läkare vid undersökning av värnpliktiga då uppståndsmyndigheterna anhållit därom hos det organ som avses i 6 § 1 mom.

Denna lag träder i kraft den 199 .

Helsingfors den 6 mars 1998

Republikens President

MARTTI AHTISAARI

Minister Olli-Pekka Heinonen

1.

Lag

om ändring av lagen om verkställighet av straff

I enlighet med riksdagens beslut ändras i lagen den 19 december 1889 om verkställighet av straff (39/1889) 1 kap. 7 § 1 mom., samt 2 kap. 6 § 2 mom., och 9 b §, dessa lagrum sådana de lyder, 1 kap. 7 § 1 mom. i lag 128/1995 samt 2 kap. 6 § 2 mom. i lag 612/1974 och 9 b § i nämnda lag 128/1995, samt fogas till 2 kap., sådant det lyder jämte ändringar, nya 3 d, 9 d och 9 e § samt till 3 kap., sådant det lyder jämte ändringar, nya 2 a—2 e § och 9 a § som följer:

Gällande lydelse

1 kap.

Allmänna stadganden

7 §

Överföring av behörighet

Ärenden som enligt denna lag eller en föreskrift som har meddelats med stöd av den avgörs av straffanstaltens direktör kan genom justitieministeriets beslut anförtros även någon annan tjänsteman vid anstalten för avgörande. Beslutanderätt i disciplinära ärenden kan dock inte överföras.

Föreslagen lydelse

1 kap.

Allmänna stadganden

7 §

Överföring av behörighet

Ärenden som enligt denna lag eller en förordning som har utfärdats med stöd av den eller enligt en föreskrift som har meddelats med stöd av dessa avgörs av straffanstaltens direktör kan genom beslut av vederbörande ministerium anförtros även någon annan tjänsteman vid anstalten för avgörande. Beslutanderätt i disciplinära ärenden och ärenden som gäller kroppsbesiktning kan dock inte överföras.

2 kap.

Allmänna stadganden om fängelsestraff och om förvandlingsstraff för böter

2 kap.

Allmänna stadganden om fängelsestraff och om förvandlingsstraff för böter

3 d §

En fånge som skall anses vara pålitlig och som har rusmedelsproblem eller som kan antas ha speciella svårigheter att klara sig i frihet kan för en bestämd tid placeras vid en anstalt eller motsvarande enhet utanför straffanstalten, där han deltar i missbrukarvård eller annan målinriktad verksamhet som underlättar hans anpassning i samhället. Som villkor för tillståndet kan uppställas att fång-

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

en på begäran lämnar urin- eller utandningsprov. Ett villkor för placeringen är även att fången samtycker till att den utomstående anstalten eller motsvarande enheten får meddela fängelset om överträdelser av villkoren.

Om en fånge inte iakttar de villkor som uppställts för honom, kan placeringsförordnandet återkallas. Om fången har ett gällande förordnande till öppen anstalt kan förordnandet återkallas. Om överträdelserna av villkoren är allvarliga, kan fången dessutom påföras ett disciplinstraff enligt 2 kap. 10 §. Angående räknande av strafftid iaktas vad som föreskrivs i 2 kap. 3 c §.

Beslut om placering av en fånge utanför straffanstalten fattas av vederbörande ministerium eller, i enlighet med anvisningar som ministeriet meddelat, av straffanstaltens direktör. Närmare bestämmelser utfärdas genom förordning.

6 §

Angående innehav och användning i straffanstalt av fångens penningmedel stadgas genom förordning.

6 §

Angående innehav och användning av en fångens penningmedel bestäms genom förordning. Förbjudna penningmedel som påträffats hos en fånge eller på något annat ställe i anstaltens utrymmen och som tillhör honom kan tas i förvar i anstalten tills fången frigges. Straffanstaltens direktör beslutar om saken.

9 b §

En fånge kan i vittnes närvaro kroppsvisiteras, om det är behövt för att förebygga rymning, upprätthålla ordningen eller om fången misstänks för innehav av förbjudna föremål eller ämnen.

9 b §

En fånge kan i vittnes närvaro kroppsvisiteras, om det är behövt för att förebygga rymning, upprätthålla ordningen eller om fången misstänks för innehav av förbjudna föremål eller ämnen. Om det i en avdelning eller i andra utrymmen vid en straffanstalt utförs specialgranskning i syfte att finna förbjudna föremål eller ämnen får dock kroppsvisitation utföras av alla fångar som är placerade vid avdelningen eller som befinner sig i de utrymmen som skall granskas.

Straffanstaltens direktör kan besluta om kroppsbesiktning av en fånge, om fången på sannolika skäl misstänks för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i mer än sex månader. Om kroppsbesiktningen utförs av någon som inte tillhör hälsovårdspersonalen, skall ett vittne vara närvarande. I övrigt iaktas vid kroppsbesikt-

Gällande lydelse

Om kroppsbesiktning gäller tvångsmedelslagen (450/1987).

Om det finns skäl att misstänka att fången är påverkad av alkohol eller något annat rusmedel, kan direktören utan hinder av tvångsmedelslagen besluta att fången skall lämna urin- eller utandningsprov. Provtagningen får inte förorsaka onödig olägenhet för den som undersöks.

Föreslagen lydelse

ning vad som föreskrivs i 5 kap. 12 § 2 och 3 mom. tvångsmedelslagen (450/1987).

Om det finns skäl att misstänka att fången är påverkad av alkohol eller något annat rusmedel, kan direktören utan hinder av tvångsmedelslagen besluta att fången skall lämna urin- eller utandningsprov. *Dessutom kan som villkor för oövervakat besök, tillstånd att avlägsna sig, tillstånd till studier och till civilt arbete samt till deltagande i sammankomst eller tillställning som anordnas utanför anstalten uppställas att fången på uppmaning skall lämna urin- eller utandningsprov.* Provtagningen får inte förorsaka onödig olägenhet för den som undersöks. *En fånge som utan giltigt skäl vägrar lämna urin- eller utandningsprov kan påföras disciplinstraff eller på honom kan blodprov tas.*

9 d §

En fånge får isoleras från andra fångar, om det finns grundad anledning att misstänka att han inom straffanstalten eller när han kommer dit har rusmedel eller andra förbjudna ämnen eller föremål i sin kropp.

Straffanstaltens direktör beslutar om isolering. En fånge får hållas isolerad tills rusmedlen eller de andra förbjudna medlen eller föremålen har avlägsnat sig ur fångens kropp eller det annars inte längre finns orsak till isolering. Isolering får dock fortgå högst sju dygn. Om isoleringen förorsakar fara för fångens hälsa skall isoleringen avbrytas.

En läkare skall så snabbt som möjligt undersöka om isoleringen kan äventyra fångens hälsa. Den isolerades hälsotillstånd skall även i övrigt noggrant följas.

9 e §

Som villkor för tillträde till en straffanstalten kan uppställas att vederbörande går igenom en metalldetektor.

I straffanstalten eller på dess område kan därvarande personer granskas med för ändamålet skolad hund eller andra motsvarande hjälpmedel i syfte att finna rusmedel och sprängämnen.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

3 kap.

Om verkställighet i fängelse

Om verkställighet i fängelse

2 a §

Vid en straffanstalt kan det finnas avdelningar som är olika i fråga om graden av övervakning och verksamhetssätt. Avdelningarna skall ha en dagordning som direktören fastställer.

Direktören eller en tjänsteman som han förordnat beslutar om placering vid en avdelning. När beslut om placering vid en avdelning fattas skall fångens individuella egenskaper, hans möjligheter att uppfylla sin sysselsättningsplikt samt upprätthållandet av ordningen och säkerheten vid anstalten beaktas.

2 b §

Genom beslut av vederbörande ministerium kan en avdelning som är isolerad från den övriga ansalten (säkerhetsavdelning) av säkerhetsskäl inrättas vid en straffanstalt.

En fånge kan placeras vid säkerhetsavdelningen, om

1) fången av grundad anledning kan misstänkas göra sig skyldig till spridning av narkotika eller andra rusmedel eller på annat sätt delta i dylik verksamhet eller göra sig skyldig till annan allvarlig brottslig verksamhet,

2) fången på annat sätt allvarligt äventyrar säkerheten vid anstalten,

3) fången har rymt eller försökt rymma och han anses alltjämt vara särskilt benägen att rymma, eller

4) det är nödvändigt för att förhindra ett förutsägbart fritagningsförsök.

En fånge kan också placeras vid säkerhetsavdelning, om placeringen är motiverad i syfte att garantera fångens egen säkerhet.

2 c §

Beslut om placering av en fånge vid säkerhetsavdelning fattas av vederbörande ministerium på förslag av straffanstaltens direktör eller efter att ministeriet har hört direktören. Fången skall meddelas grunderna för placeringen, om meddelandet inte förorsakar fara för någon annan persons hälsa eller säkerhet eller inverkar störande på utredningen av ett brott.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Placering vid säkerhetsavdelning får inte fortgå länge än vad som är nödvändigt. Ett beslut om placering av en fånge vid säkerhetsavdelning och grunderna för detta skall med högst tre månaders intervaller tas till ny prövning.

Vid avdelningen placerad fånges hälsa skall ägnas speciell omsorg och hans hälso-tillstånd även i övrigt följas.

2 d §

En fånge skall beviljas möjlighet att uppfylla sin sysselsättningsplikt i aktiviteter som lämpar sig för säkerhetsavdelningen samt att delta i fritidsverksamhet.

Rättigheterna för en fånge som är placerad vid avdelningen får inte begränsas i större omfattning än vad placeringen ovillkorligen kräver. I syfte att trygga ordningen vid avdelningen kan fångens rätt att inneha egendom begränsas.

Post- och andra försändelser från och till en fånge får granskas och läsas. Om ett brev inte frambefordras, iaktas bestämmelserna i 2 kap. 9 § 1 mom. Dessutom iaktas bestämmelserna i 2 kap. 9 § 2 mom. Ett villkor för användning av telefon är att fången samtycker till att hans samtal utöver att de kan avlyssnas och även kan bandas. I övrigt tillämpas vid avlyssning av telefonsamtal bestämmelserna i 2 kap. 9 § 3 mom.

En fånges rätt att träffa andra än sina nära anhöriga, en advokat som fungerar som hans ombud eller ett allmänt rättsbiträde kan begränsas, om det finns grundad anledning att misstänka missbruk.

2 e §

Inträde i en säkerhetsavdelning äger rum genom en metalldetektor och inträdande personer kan granskas. Om det finns grundad anledning att misstänka missbruk, kan som villkor för tillträde till avdelningen eller besök uppställas att personen i fråga samtycker till kroppsvisitation vars syfte är att undersöka vad han bär i sina kläder eller i övrigt med sig.

9 a §

En fånge kan på egen begäran hållas avskild från andra fångar, om det finns grundad anledning till det. Rättigheterna för en fånge som hålls avskild på egen begäran får

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

inte begränsas mera än vad som nödvändigtvis förorsakas av avskildheten. För en fånge som hålls avskild skall om möjligt ordnas arbete, utbildning eller annan verksamhet som lämpar sig för dagordningen vid avdelningen.

Denna lag träder i kraft den 199 .

2.

Lag

om ändring av lagen om rannsakningsfängelse

I enlighet med riksdagens beslut ändras i lagen den 19 juli 1974 om rannsakningsfängelse (615/1974) 5 § 1 mom., 6 § 2 mom. och 7 § 2 mom., av dessa lagrum 5 § 1 mom. sådant det lyder i lag 129/1995 och 6 § 2 mom. sådant det lyder i lag 455/1987, samt fogas till 5 § nya 3 och 4 mom. samt till lagen nya 6 a och 19 a § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

När en rannsakningsfånge har anlånt till anstalten, skall han vid behov visiteras i vittnes närvaro. Visitation kan vid behov även ske senare. När fången anländer till anstalten kan han vid behov även kroppsvisiteras i vittnes närvaro, om skäl därtill prövas föreligga. Kroppsvisitation kan ske även senare, om det finns grundad anledning därtill.

5 §

När en rannsakningsfånge har anlånt till anstalten, skall han vid behov visiteras i vittnes närvaro. Visitation kan vid behov även ske senare. När fången anländer till anstalten kan han vid behov även kroppsvisiteras i vittnes närvaro, om skäl därtill prövas föreligga. Kroppsvisitation kan ske även senare, om det finns grundad anledning därtill. *Om specialgranskning i syfte att finna förbjuda föremål eller ämnen utförs i en avdelning eller i något annat utrymme vid straffanstalten, får samtliga fångar som är placerade vid avdelningen eller befinner sig i det undersökta utrymmet likväl kroppsvisiteras.*

Direktören för straffanstalten kan besluta om kroppsbesiktning av en rannsakningsfånge, om fången på sannolika skäl misstänks för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i mer än sex månader. Om kroppsbesiktningen utförs av någon som inte tillhör hälsovårdspersonalen, skall ett vittne närvara. I övrigt iakttas vid kroppsbesiktning 5 kap. 12 § 2 och 3 mom. tvångsmedelslagen (450/1987).

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Om det finns skäl att misstänka att en rannsakningsfånge är påverkad av alkohol eller något annat rusmedel, kan direktören utan hinder av tvångsmedelslagen besluta att fången skall lämna urin- eller utandningsprov. Dessutom kan som villkor för oövervakat besök uppställas att en rannsakningsfånge på uppmaning skall lämna urin- eller utandningsprov. Provtagningen får inte förorsaka onödig olägenhet för den som undersöks. På en rannsakningsfånge som utan giltigt skäl vägrar lämna urin- eller utandningsprov kan blodprov tas.

6 §

En rannsakningsfånge får delta i gudstjänster, andaktsstunder och andra religiösa sammankomster samt tillbringa fritiden tillsammans med andra fångar, om inte syftet med häktningen därigenom äventyras. Sådan kontakt mellan rannsakningsfångar som kan äventyra utredning av brott skall om möjligt förhindras.

6 §

En rannsakningsfånge får delta i gudstjänster, andaktsstunder och andra religiösa sammankomster samt tillbringa fritiden tillsammans med andra fångar, om inte syftet med häktningen eller ordningen vid anstalten därigenom äventyras. Sådan kontakt mellan rannsakningsfångar som kan äventyra utredningen av brott skall om möjligt förhindras.

6 a §

En rannsakningsfånge får isoleras från andra fångar, om det finns grundad anledning att misstänka att han inom straffanstalten eller när han kommer dit har rusmedel eller andra förbjudna ämnen eller föremål i sin kropp.

Straffanstaltens direktör beslutar om isolering. En fånge får hållas isolerad tills rusmedlen eller de andra förbjudna medlen eller föremålen har avlägsnat sig ur fångens kropp eller det annars inte längre finns orsak till isolering. Isolering får dock fortgå högst sju dygn. Om isoleringen förorsakar fara för fångens hälsa, skall isoleringen avbrytas.

En läkare skall så snabbt som möjligt undersöka om isoleringen kan äventyra rannsakningsfångens hälsa. Den isolerades hälsotillstånd skall även i övrigt noggrant följas.

7 §

Angående användning av fånges penning-

7 §

Angående användning av fånges penning-

Gällande lydelse

medel stadgas genom förordning.

Föreslagen lydelse

medel bestäms genom förordning. *Förbjudna penningmedel som påträffats hos rannsaktionsfånge eller på något annat ställe i anstaltens utrymmen och som tillhör fången kan tas i förvar i anstalten för en viss tid, dock högst tills fången frigges. Straffanstaltens direktör beslutar om saken.*

---

19 a §

Om förfarandet vid vidtagande av de tvångsåtgärder som avses i denna lag bestäms genom förordning. Närmare bestämmelser om verkställighet av lagen utfärdas av vederbörande ministerium.

Denna lag träder i kraft den

199 .

3.

Lag**om ändring av 5 a kap. tvångsmedelslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i tvångsmedelslagen av den 30 april 1987 (450/1987) 5 a kap. 4 § 2 och 4 mom. och 5 § 2 mom., sådana de lyder i lag 402/1995, samt fogas till 5 kap. 5 § ett nytt 3 mom. och till 10 § ett nytt 2 mom., sådan de lyder i nämnda lag 402/1995, som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

5 a kap.

Teleavlyssning, teleövervakning och teknisk observation

4 §

Förutsättningar för teknisk observation

När någon är skäligen misstänkt för ett brott för vilket det strängaste straffes är mer än sex månaders fängelse, får optisk övervakning riktas mot den misstänkte eller mot en viss plats där han kan antas befinna sig, om de uppgifter som därmed fås kan antas vara av synnerlig vikt för utredningen av brottet.

När någon är skäligen misstänkt för ett brott för vilket det strängaste straffes är mer än sex månaders fängelse, får optisk övervakning riktas mot den misstänkte eller mot en viss plats där han kan antas befinna sig, om de uppgifter som därmed fås kan antas vara av synnerlig vikt för utredningen av brottet. *Teknisk observation av en av fångvårdsväsendet omhändertagen person som avses i 4 mom. förutsätter likväl att misstanken gäller ett brott för vilket det strängaste straffet är fängelse i minst fyra år eller ett narkotikabrott eller ett straffbart försök till dessa brott och att de uppgifter som därmed fås kan antas vara av synnerlig vikt för utredningen av brottet.*

Teknisk avlyssning och optisk övervakning får riktas mot den misstänkte endast då han befinner sig på en allmän plats, i ett fortskaffningsmedel på en allmän plats eller i ett hotellrum eller något annat sådant rum. Avlyssnings- eller övervakningsanordningar får inte placeras i det rum där den misstänkte vistas eller i ett fordon som han använder.

Teknisk avlyssning och optisk övervakning får riktas mot den misstänkte endast då han befinner sig på en allmän plats, i ett fortskaffningsmedel, i ett hotellrum eller något annat sådant rum eller i ett lager- eller annat sådant rum eller utrymme som inte används för stadigvarande boende. Teknisk avlyssning får dessutom riktas mot den som avtjänar straff i en straffanstalt, mot den som är isolerad i tvångsinrättning och mot en rannsakningsfånge, när han befinner sig i sin cell eller i anstaltens övriga utrymmen som står till fångarnas förfogande. Avlyssnings- eller övervakningsanordningar kan

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

placeras i ovannämnda utrymmen, om observationen förutsätter detta. Den som förrättar förundersökning har i då rätt till tillträde till ovannämnda utrymmen för att installera anordningen.

5 §

Beslut om åtgärd

Om teknisk avlyssning, optisk övervakning och teknisk spårning beslutar undersökningsledaren. Ett beslut om teknisk avlyssning skall inom 24 timmar underställas den polisman som är chef för polisdistriktet eller chef för polisens riksomfattande enhet eller biträdande chef för en sådan enhet eller chefen för tullstyrelsens övervaknings- och revisionssenhet eller undersökningsbyrå eller chefen för tulldistriktet.

Om teknisk avlyssning, optisk övervakning och teknisk spårning beslutar undersökningsledaren. Ett beslut om teknisk avlyssning skall inom 24 timmar underställas den polisman som är chef för polisdistriktet eller chef för polisens riksomfattande enhet eller biträdande chef för en sådan enhet eller chefen för tullstyrelsens övervaknings- och revisionssenhet eller undersökningsbyrå eller chefen för tulldistriktet. *Om teknisk avlyssning och optisk övervakning beslutar dock den domstol som avses i 1 mom., om avsikten är att placera en avlyssnings- eller övervakningsanordning i ett fordon som används av den misstänkte eller i det rum eller utrymme där den misstänkte vistas.*

Om teknisk avlyssning och teknisk observation av en person som befinner sig i fångvårdsväsendets förvar beslutar den domstol som avses i 1 mom. på skriftligt yrkande av en anhållningsberättigad tjänsteman och efter att ha gett anstaltens direktör tillfälle att bli hörd.

10 §

Avlyssningsförbud

Teknisk avlyssning och teknisk observation för inte rikats mot samtal mellan en i 4 § 4 mom. avsedd fånge och en präst, en läkare, en sjukvårdare, en psykolog eller en socialtjänsteman.

Denna lag träder i kraft den

199 .

4.

Lag**om ändring av 14 § folkhälsolagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i folkhälsolagen av den 28 januari 1972 (667/1972) 14 § 2 mom., sådant det lyder i lag 248/1997, som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

14 §

Kommun är skyldig att förordna en läkare vid hälsovårdscentral att ge polisen handräckning för utförande av rättsmedicinsk undersökning då det är fråga om klinisk undersökning av levande person och yttre besiktning av avliden. Kommun är också skyldig att förordna en läkare vid hälsovårdscentral att fungera som läkare vid undersökning av värnpliktiga då uppbandsmyndighet anhållit därom hos det organ som avses i 6 § 1 mom.

En kommun är skyldig att förordna en läkare vid hälsovårdscentral att ge polisen handräckning för utförande av rättsmedicinsk undersökning då det är fråga om klinisk undersökning av levande person och yttre besiktning av avliden. *Kommunen är dessutom skyldig att förordna en läkare vid hälsovårdscentral att ge fängvårdsmyndigheterna handräckning för utförande av rättsmedicinsk undersökning då det är fråga om klinisk undersökning av levande person i fall som avses i 9 b § 2 mom. lagen om verkställighet av straff (39/1889) och 5 § 3 mom. lagen om rannsakningsfängelse (615/1974).* Kommunen är också skyldig att förordna en läkare vid hälsovårdscentral att fungera som läkare vid undersökning av värnpliktiga då uppbandsmyndigheterna anhållit därom hos det organ som avses i 6 § 1 mom.

Denna lag träder i kraft den

199 .

